

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**„Térkép e táj” – a Dunakanyar tájrepresentációja
az útikönyvek tükrében**

Lontai-Szilágyi Zsuzsanna

Témavezetők: Martonné Dr. Erdős Katalin,
Prof. Dr. Michalkó Gábor

DEBRECENI EGYETEM

Földtudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2026

1. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS ELŐZMÉNYEI ÉS CÉLKITŰZÉSEI

Az értekezés aktualitását az adja, hogy az Európa Tanács által 2000-ben megalkotott és Magyarország által 2005-ben ratifikált Európai Tájjegyzmény, valamint az annak nyomán megszülető Nemzeti Tájstratégia (2017–2026) egyaránt hangsúlyozza a táji szempontok integrált érvényesítésének, a tájhoz kötődő társadalmi érzékenység erősítésének és a fenntartható tájhasználat előmozdításának jelentőségét. E célok megvalósításában a turizmus kiemelt szerepet tölt be, hiszen amellet, hogy láthatóvá teszi és formálja a tájat, tudás- és élményalapú tapasztalatok nyújtásával az iránta megnyilvánuló érzékenység és felelősségvállalás elmélyülését is elősegíti. A turisztikai információközvetítés máig meghatározó eszközeinek számító útikönyvek fontos szerepet töltenek be a tájról alkotott kép kialakulásában, illetve alakításában.

Kutatásom újszerűsége a tájreprezentáció útikönyvekben, longitudinális elemzéssel és transzdiszciplináris megközelítéssel való vizsgálatában rejlik. Témaválasztásomat mindezek mellett személyes érintettségem magyarázza, hiszen tájvédő geográfusként és turisztikai szakértőként korábbi kutatásaim és publikációim is e két terület kapcsolatára fókuszáltak.

A fentiek alapján doktori értekezésem célkitűzése az útikönyvek turizmusban és tájértelmezésben betöltött szerepének feltárása, valamint a Dunakanyar tájreprezentációjának történeti vizsgálata. Ezek elérése érdekében elméleti, empirikus és módszertani célokat egyaránt megfogalmaztam.

Elméleti célként az útikönyvek konceptuális jellemzőinek értékelő elemzését, valamint tartalmi és funkcionális sokszínűségük, illetve azok időbeli változásainak feltárását tűztem ki. Empirikus célként a Dunakanyar különböző történeti korszakokból származó útikönyveinek összehasonlító elemzését határoztam meg annak érdekében, hogy feltárjam a térség értelmezésének, turisztikai fejlődésének, valamint a táj szöveges és képi reprezentációjának változásait. Vizsgáltam továbbá, hogy az útikönyvek miként tükrözik a turisztikai fogyasztás és a tájhasználat átalakulását. Módszertani célként olyan, táj- és turizmusföldrajzi szempontokat egyaránt integráló vizsgálati keret kidolgozására törekedtem, amely alkalmas az útikönyvek formai,

tartalmi és vizuális elemeinek komplex elemzésére, valamint hozzájárul az útikönyvek turizmuskutatóban és tájrepresentációs vizsgálatokban történő alkalmazhatóságának igazolásához.

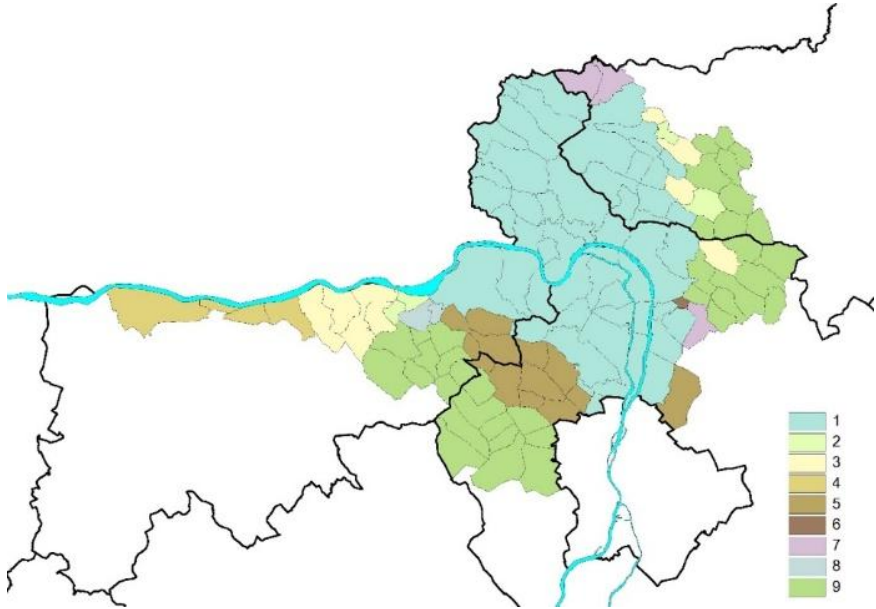
2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Mintaterület

Kutatásom mintaterületéül a Dunakanyar térségét választottam, amely Magyarország egyik legismertebb, kiemelkedő tájképi adottságokkal rendelkező turisztikai desztinációja. A megkapó panoráma, a természeti és kulturális látnivalók, valamint Budapest közelsége következtében a térség hosszú ideje jelentős és sokszínű turisztikai kereslettel rendelkezik. Ennek köszönhetően a Dunakanyarról már a 19. század végétől számos útikönyv jelent meg, amelyek megfelelő alapot biztosítanak a tájreprezentáció történeti vizsgálatához. A mintaterület kiválasztását a térség alapos helyismerete és a Dunakanyar turizmusával kapcsolatos, egyetemi éveim óta folytatott kutatásaim is megalapozták.

A Dunakanyar értelmezésének nehézségei

A Dunakanyar neve közismert, illetve erős és pozitív imázssal bír, ugyanakkor területének nincs egységes meghatározása. Térsége földrajzi és turisztikai szempontból is többféleképpen értelmezhető, emellett a kutatások, sőt még az érintett települések sem egységesen határolják le területét. A turizmuspolitikában szintén többféle térségi formációhoz kapcsolódott (1. ábra). Mindebből az következik, hogy a Dunakanyar határai részben észleltek és imázsalapúak. Ennek megfelelően kutatásom mintaterületét elsősorban az a Dunakanyar jelentette, amely a társadalmi és turisztikai értelmezésekben jelenik meg, ahol a térségről alkotott kép és annak jelentéstartalma fontosabb, mint a pontos földrajzi lehatárolás.

1. ábra A Dunakanyar Kiemelt Üdülőkörzethez (1), Térségi Területfejlesztési Tanácshoz (2), Térségi Fejlesztési Tanácshoz (3) és Kiemelt Turisztikai Fejlesztési Térséghez (4) tartozó települései

(Jelmagyarázat: 1–(1, 2, 3, 4)-nek tagja, 2–(2, 3, 4)-nek tagja, 3–(3, 4)-nek tagja, 4–(4)-nek tagja, 5–(1, 2, 3)-nak tagja, 6–(1, 3, 4)-nek tagja, 7–(1, 2, 4)-nek tagja, 8–(2, 3)-nak tagja, 9–(3)-nak tagja)

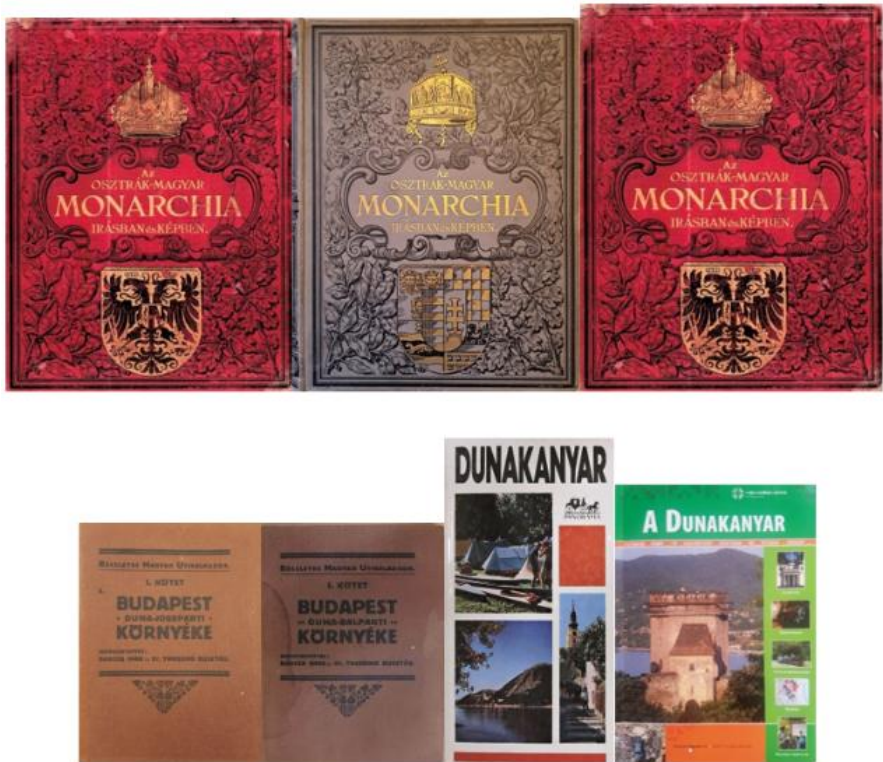
Terv: Lontai-Szilágyi, Michalkó 2025, Kartográfia: Szabó 2025

Forrás: 2006/1979 Minisztertanácsi rendelet, LONTAI-SZILÁGYI ET AL. 2019, INTERNET 1, 1550/2017. (VIII.18.) Korm. határozat

Módszertan

Primer kutatásom forrásait a Dunakanyart bemutató, 30 db összegyűjtött példányból kiválasztott útikönyvek képezték. A vizsgálatba végül négy történeti korszakból – az Osztrák–Magyar Monarchia (OMM) időszakából, a két világháború közötti időszakból, a szocializmus korszakából és a 21. századból – vontam be útikönyveket. A mintaválasztás során olyan magyar nyelvű útikönyveket kerestem, amelyek különböző történeti korszakokat képviselnek, együttesen minél

hosszabb időtávot fednek le, és koronként a lehető legteljesebben mutatják be a Dunakanyar térségét. Ennek következtében a vizsgálatba olyan kiadványok is bekerültek, amelyek nem kizárólag a Dunakanyarral foglalkoznak, illetve amelyekben a térség bemutatása több kötetre tagolódik. Az OMM idejéből 3 db, a két világháború közötti időszakból 2 db, a szocializmus korából és a 21. századból pedig 1–1 db könyvet elemeztem (2. ábra).

2. ábra A vizsgált útikönyvek méretarányos elülső borítói

Forrás: INTERNET 2, INTERNET 3, INTERNET 4, INTERNET 5 alapján saját szerkesztés 2025

A szakirodalom kritikai feldolgozására építve olyan, tájföldrajzi és turizmusföldrajzi szempontokat integráló elemzési keretet dolgoztam ki, amely lehetővé tette a különböző történeti korszakok útikönyveinek összehasonlító vizsgálatát, valamint a Dunakanyar tájértelmezésének és turisztikai reprezentációjának időbeli változásainak feltárását.

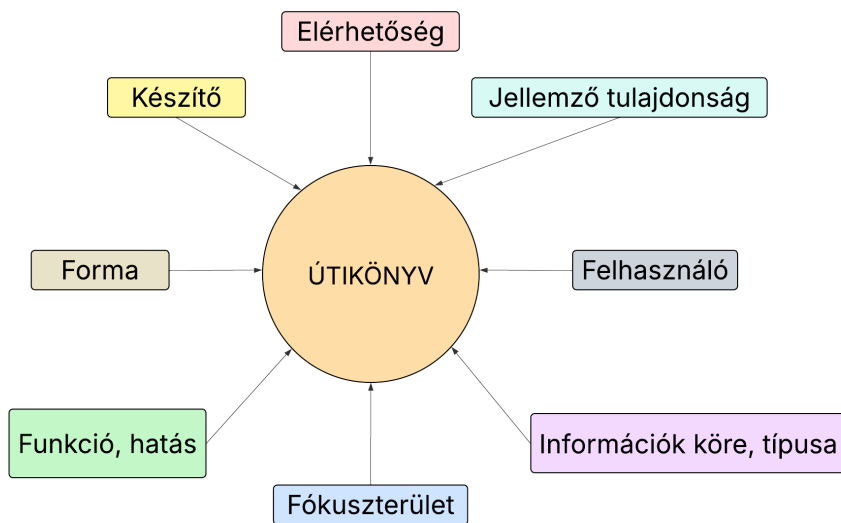
A kutatás módszertani alapját egyedi, szoftver nélküli kvalitatív tartalomelemzés képezte, melynek során az útikönyvekből összesen 774 oldalt és 472 db képet vizsgáltam meg. A kötetek elemzése három fő szempontcsoport mentén történt. A formai vizsgálat kiterjedt a kiadványok méretére, terjedelmére, borítójára, valamint az alkalmazott illusztrációk típusára és jellemzőire. A keletkezési kontextus elemzése során az útikönyvek készítésének körülményeire, céljára, funkcióira, célközönségére, valamint szerzői és kiadói hátterére fókuszáltam. A tartalmi elemzés keretében feltártam az útikönyvekben szereplő információkat, a Dunakanyar tárgyalt területeit, az illusztrációk formai jellemzőit, a Dunakanyar értelmezésének változásait, valamint Budapesthez való viszonyát. Emellett vizsgáltam a térség turisztikai funkcióinak, vonzerőinek és keresletének a bemutatását. A táj szövegben való megjelenésének elemzésekor különös figyelmet fordítottam a táj szerepére, értelmezésére, emberrel való viszonyára, a táj és a turizmus kapcsolatának közvetítésére, a táj jelzőire, valamint a táj esztétikai szempontból kiemelt értékeire. A Dunakanyar tájának képi reprezentációinak elemzésekor a funkcionális turisztikai terek ábrázolására, a turisztikai tájelemek megjelenésére, valamint az emberi jelenlétre és ábrázolásra koncentráltam. A kapott eredményeket koronként és elemzési szempontonként táblázatokba rögzítettem, ezek mellett útikönyvidézetekkel és -képekkel illusztráltam.

3. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

1. tézis: Az útikönyvek vizsgálata hozzájárul a turizmusföldrajz elméletének kiszélesítéséhez.

A disszertáció megírásához felhasznált útikönyv-szakirodalom áttekintése, feldolgozása és kritikus értelmezése a magyarországi turizmuselméletnek egy eddig még teljesen elhanyagolt fejezetét nyitják meg, amelyben helyet kap az útikönyv fogalmának tisztázása és megalkotása, az útikönyvekben fellelhető információk rendszerezése, valamint e sokoldalú turisztikai médiumok funkcióinak, szerepeinek és hatásainak az összegyűjtése, illetve áttekinthető csoportosítása.

Az útikönyv fogalmát a szakirodalmi meghatározások szempontjai (3. ábra) szerint határoztam meg.

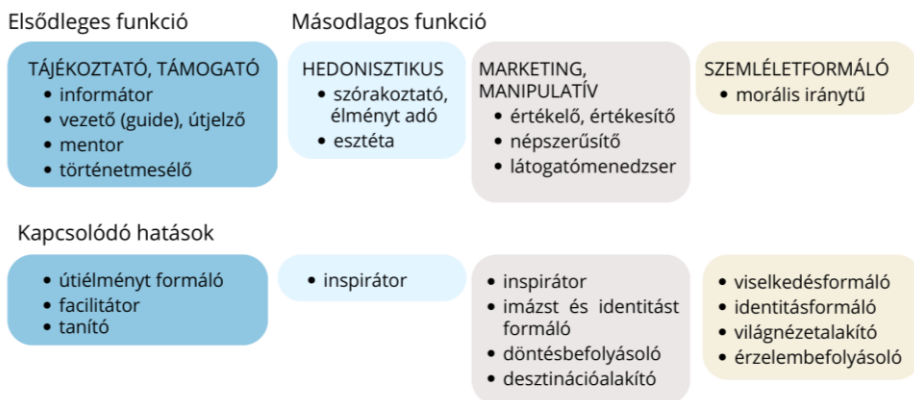
3. ábra Az útikönyv meghatározásának szempontjai szakirodalmi források alapján

Forrás: saját szerkesztés 2025

Ezek alapján az útikönyv olyan kereskedelmi forgalomban megjelenő, hordozható (nyomtatott, online, audiovizuális vagy hangoskönyv formátumú) entitás, amely esetében a szerző vagy szerkesztő és a kiadó azonosítható. Az útikönyv egyszerre hasznos és szórakoztató, azaz tudás

és élményalapú. Elsősorban az utazóknak vagy utazni vágyóknak szól, ugyanakkor azt érdeklődő helyi lakosok is forgathatják. Benne földrajzi területre vagy speciális érdeklődési körre vonatkozó célzott, szöveges és lehetőség szerint képes információk szerepelnek, szisztematikus felépítésben. Reprezentációjukban szelektívek és minősítők. Tartalmukat tekintve jellemzően objektívek, azonban értékelő és figyelemfelkeltő tulajdonságuknak köszönhetően bennük szubjektivitás is érvényesül.

A szakirodalmi források szintézise alapján megállapítottam, hogy az útikönyvek jelentősége jóval túlmutat a hagyományosan nekik tulajdonított informáló funkción (4. ábra).

4. ábra Az útikönyvek funkciói és hatása

Forrás: saját szerkesztés 2025

Elsődleges feladatuk továbbra is az utazó tájékoztatása, támogatása, amelynek keretében informátorként, vezetőként, illetve útjelzőként, mentorként és történetmesélőként segítik az utazót. Emellett három másodlagos funkció is azonosítható. A hedonisztikus funkció révén az útikönyvek szórakoztatnak, élményt adnak és esztétikai élményt közvetítenek. Marketing, manipulatív funkciójuk során értékelik és népszerűsítik a desztinációkat, valamint hozzájárulnak a látogatók térbeli mozgásának alakításához. A szemléletformáló funkció pedig morális iránytűként hat az olvasóra. Az egyes funkciókhoz eltérő, de egymással összefüggő hatások kapcsolódnak. A tájékoztató, támogató funkció az úti élmény formálásában, a turisztikai tevékenységek facilitálásában és az ismeretátadásban nyilvánul meg. A hedonisztikus és a marketing,

manipulatív funkciók inspiráló hatást gyakorolnak az utazóra, emellett hozzájárulnak a desztinációimázs és -identitás formálásához, befolyásolják a turisztikai döntéseket, valamint szerepet játszanak a desztinációk alakításában. A szemléletformáló funkció következtében az útikönyvek a turisták viselkedésére, identitására, világnézetére és érzelmeire is hatást gyakorolhatnak.

A Dunakanyart bemutató történeti útikönyvkutatásom alapján megállapítható, hogy minden elemzett kiadvány rendelkezik tájékoztató, támogató funkcióval, azonban ennek súlya változó. Mind az OMM korabeli, mind pedig a 21. századi útikönyvben fontosabbnak bizonyult a marketing, manipulatív funkció, azonban míg előbbinél a marketingen és a reklámozáson, addig utóbbinál a manipuláláson és a befolyásoláson volt a hangsúly.

Az útikönyvekben fellelhető információk rendszerezése rámutatott arra, hogy a kiadványokban a praktikus és kontextuális tartalmak egyaránt meghatározó jelentőséggel bírnak. A gyakorlati információk az utazás megszervezését és lebonyolítását támogatják, míg a földrajzi, történeti, kulturális és társadalmi kontextust bemutató elemek hozzájárulnak a desztináció mélyebb megértéséhez.

A szakirodalmi források elemzése alapján megállapítottam, hogy az útikönyvek szerepe szimbolikus és reprezentatív dimenzióban értelmezhető. Szimbolikus szerepük abból fakad, hogy az útikönyvek az utazáshoz kapcsolódó kulturális gyakorlatok, életstílusok és társadalmi értékek hordozói, így maguk is a turisztikai kultúra szimbólumaivá válhatnak. Reprezentatív szerepük ennél összetettebb. Egyrészt turizmustükörként lenyomatai saját koruk turisztikai kínálatának, keresleti elvárásainak és társadalmi viszonyainak. Másrészt interfészként közvetítenek a turista és a desztináció között, értelmezési keretet kínálva a helyek megismeréséhez. Az útikönyvek érték közvetítő szerepük révén kijelölik, hogy egy térség mely természeti, kulturális vagy társadalmi elemei érdemesek a figyelemre, ideológiához hordozóként pedig a keletkezésük korára jellemző politikai, társadalmi és kulturális narratívákat is közvetíthetik. Mindezek mellett az útikönyvek jelentős szerepet játszanak a desztinációk imázsának és identitásának formálásában. Eredményeim alapján az útikönyvek egyszerre dokumentálják és konstruálják a turisztikai valóságot.

2. tézis: Az útikönyvek a tájértelmezés aktív alakítói, amelyek a puszta információközvetítésen túl érzékenyen tükrözik az adott kor tájpreferenciáit és a táj turisztikai használatának sajátosságait.

Vizsgálataim alapján az egyes történeti korszakok Dunakanyart bemutató útikönyvei eltérő módon reprezentálták ugyanazt a tájat, miközben különböző jelentéstartalmakkal ruházták azt fel.

A szöveges tájreprezentáció elemzése alapján kimutattam, hogy az OMM korának útikönyveiben a Dunakanyar elsősorban esztétikai díszletként, távolról szemlélt, fenséges panorámaként jelent meg. A két világháború közötti kiadványokban a táj a fizikai teljesítmény és a természetjárás aktív terepeként nyilvánult meg, míg a szocializmus időszakában a természet felett uralkodó ember és az infrastruktúra által formált, „mehódított” térként ábrázolták. A 21. századi útikönyvekben ezzel szemben a táj elsősorban olyan fogyasztható, interaktív élménytérként jelenik meg, amely a jóllétet és a kiszakadást szolgálja. Az elemzett útikönyvekben tehát a táj leírásától fokozatosan annak megéléséig tolódik a hangsúly.

A táji jelzők/jelzős szerkezetek összehasonlító elemzése alapján a Dunakanyar útikönyvi reprezentációjában hét jelzőkategóriát különítettem el: 1. esztétikai, 2. hangulatra és érzelmi hatásra utaló, 3. perceptuális–dinamikus, 4. természeti állapotra és táji potenciálra, 5. domborzatra, 6. vegetációra, valamint 7. a táj elfogadottságára utaló kifejezéseket. Az eredmények azt mutatják, hogy valamennyi korszakban az esztétikai jelzők domináltak, ami arra utal, hogy a Dunakanyar turisztikai vonzerejének legstabilabb eleme a táj szépségének hangsúlyozása volt. A két világháború közötti időszakot a jelzőkészlet mennyiségi és minőségi gazdagodása jellemezte, amikor a tájleírások a legváltozatosabbá és legkifejezőbbé váltak, míg a szocializmus időszakában a hangulatra és érzelmi hatásra utaló kifejezések kerültek előtérbe. Az elemzés azt is megmutatta, hogy a minden vizsgált korszakban megmutatkozó perceptuális–dinamikus jelzők/jelzős szerkezetek elsősorban a táj változatosságára és élményszerű megtapasztalására hívták fel a figyelmet, míg a két világháború közötti időszaktól megjelenő, természeti állapotra és táji potenciálra utaló kifejezések a táj értékességével és eredetiségével kapcsolatos korabeli elképzeléseket tükrözték. A 21. századi

útikönyvekben a jelzők/jelzős szerkezetek egyszerűbbé, sematikusabbá és a turisztikai marketing nyelvezetéhez közelebb állóvá vált. Eredményeim igazolják, hogy a jelzőkészlet a táj esztétikai megítélésének közvetítésén túl a turizmus fejlődését, az adott korszak társadalmi–kulturális értékrendjét és a tájhoz való viszony változásait is jól illusztrálja, ezért a tájpreferencia és a turisztikai tájhasználat történeti alakulásának fontos indikátorának tekinthető.

Időbeli útikönyvelemzésem jól illusztrálja, hogy a Dunakanyarnak a szépsége nem kizárólag a táj természeti adottságaiból fakad, hanem abból a sokrétű kapcsolatrendszerből, amelyben a folyó, a hegységek, a települések és a történelmi–kulturális emlékek egymást erősítve jelennek meg. Ez az összhang adja a Dunakanyar sajátos arculatát, amely esztétikai élményt, történeti mélységet és kulturális gazdagságot egyaránt kínál.

Az elemzés alapján a vizsgált útikönyvek érzékenyen tükrözik a táj turisztikai használatának történeti átalakulását. Az OMM időszakában a táj értéket adott a turizmusnak, a turizmus pedig hozzájárult a táj társadalmi elismeréséhez. A táj befogadásának meghatározó formáját a panorámák élvezete és az esztétikai gyönyörködés jelentette. A két világháború között a táj már egyértelműen vonzerőként jelent meg. A szocializmus korában a táj szépsége és hangulata turisztikai vonzerőként, díszletként, rekreációs térként és tömeges szabadidő-eltöltési helyszínként szerepelt, miközben a hangsúly a turisztikai infrastruktúra által támogatott pihenésre és üdülésre helyeződött. A 21. századi útikönyvekben a tájhasználat tovább differenciálódik, s a táj értéknövelő tényezőként és a turisztikai szolgáltatások marketingeszközeként is felbukkan. Ezzel párhuzamosan megjelennek a turisztikai használat korlátaira utaló elemek is, különösen a természetvédelem és a túlturizmus kérdéskörei. Az útikönyvek elemzése így azt mutatja, hogy a Dunakanyar turisztikai használata a táj esztétikai szemléletétől az élményalapú és egyre tudatosabban szabályozott hasznosítás irányába mozdult el.

3. tézis: Egyazon desztináció különböző történeti korszakokból származó útikönyveinek tájfókuszú összehasonlító vizsgálata alkalmas a táj–ember–turizmus hármasságában bekövetkezett időbeli változások feltárására.

Az elemzett útikönyvek jól követhető módon tükrözik az táj–ember–turizmus viszony változásait. Az OMM korában a Dunakanyar tája és az ember közötti kapcsolat kölcsönösen gyümölcsöző. A táj a természet bőségével és szépségével gazdagítja az embert, aki azt munkájával, településeivel, kulturális alkotásaival és hiedelmeivel tölti meg. A két világháború közötti időszakban erősödött a táj turisztikai jelentősége, és az útikönyvek azt a kulturális és ipari alkotások által gazdagított, aktívan használt térként mutatták be. A szocializmusban a táj elsősorban a rekreáció és az üdülés színtereként jelent meg, miközben az ember és a táj közötti érzelmi és kulturális kötődés hangsúlyozása is előtérbe került. Érdekes, hogy mind a két világháború közötti időszakban, mind a szocializmusban utalás történik az ember tájrömboló tevékenységére, azonban a korszakok kötetői nem minősítik e magatartást. Ezzel szemben a 21. századi kiadványban már az is megjelenik, hogy az ember és a táj közötti közeli viszonyt a táj megértése és tisztelete kell, hogy kísérje.

Az elemzett, Dunakanyart bemutató útikönyvek tanúsága szerint a táj minden korban a természet és a társadalom elválaszthatatlan egysége, így az ember és a táj közötti harmonikus viszony megőrzése a táj turisztikai és rekreációs hasznosulásának is kiemelten fontos tényezője.

A Dunakanyart bemutató útikönyveképeken az emberi jelenlét, illetve annak ábrázolása a táj turisztikai szerepének, valamint a táj és az ember közötti kapcsolat alakulásának folyamatosan változó, ugyanakkor jól értelmezhető indikátora. A vizsgált időszakokban az emberalakok számának és megjelenítésének különbségei a társadalmi értékek átrendeződését, a turizmus átalakulását, valamint az ember tájhoz fűződő viszonyának újrarajzolódását jelzik. Míg az OMM idején az emberalakok inkább a tájhoz illeszkedő díszítőelemként, a két világháború között pedig háttérbe szoruló mellékszereplőként jelentek meg, addig a szocialista korszakban már a közösségi rekreáció hordozóiként, a 21. században pedig változatos élmények és aktivitások közvetítőiként tűntek fel (5. ábra). Az emberalakok vizsgálata szemlélteti, hogy az egyes

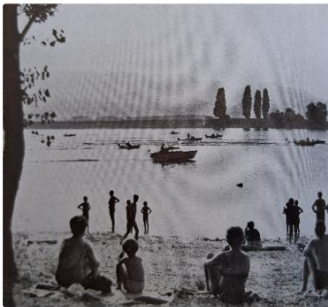
történelmi korszakokban miként alakult az ember tájhoz való viszonya, valamint a tájban megélhető és közvetített élmények rendszere, amelyek egyúttal a táj–ember–turizmus kapcsolat időbeli változásait is tükrözik.

Osztrák-Magyar Monarchia

Két világháború között

Szocializmus

21. század

5. ábra A vizsgált útikönyvek emberábrázolása

Forrás: THIRRING 1893, BARCZA–THIRRING 1920, CSEKE 1973, IFJU ET AL. 2010 és alapján saját szerkesztés 2025

4. tézis: Az útikönyvek formai, tartalmi és vizuális elemeinek elemzésére alkalmas, táj- és turizmusföldrajzi szempontokat egyaránt integráló kvalitatív tartalomelemzési módszertani keret elősegíti a vizsgálatba vont desztináció fejlődésének megértését.

A kutatás egyik legfontosabb módszertani eredménye egy olyan komplex, kvalitatív tartalomelemzési keret kidolgozása és alkalmazása volt, amely az útikönyveket egyszerre kezeli turisztikai

információforrásként, a társadalmi–turisztikai változások lenyomataként és tájreprezentációs médiumként.

A szakirodalom kritikai feldolgozására támaszkodva olyan, a vizsgált desztináció sajátosságaihoz igazított kategóriarendszert dolgoztam ki, amely integrálta a tájföldrajzi és turizmusföldrajzi megközelítéseket, és lehetővé tette a fentebb felsorolt elemek együttes vizsgálatát. A módszertani keret kiterjedt az útikönyvek formai sajátosságainak, keletkezési kontextusának, a közölt információk körének és jellegének, kommunikációs stílusának, a Dunakanyar területi és Budapest viszonylatában történő értelmezésének, a turisztikai vonzerők és termékek bemutatásának, valamint a táj–ember–turizmus viszony szöveges és képi reprezentációjának az elemzésére.

A módszer alkalmazása lehetővé tette annak feltárását, hogy a Dunakanyar turisztikai térként való értelmezése miként változott az OMM korától a 21. századig. Az elemzés rávilágított arra, hogy a térség kezdetben elsősorban természeti és tájképi értékei révén jelent meg az útikönyvekben, majd fokozatosan egyre komplexebb turisztikai desztinációként konstruálódott meg. Kimutathatóvá vált a turisztikai vonzerők körének bővülése, a rekreációs és szolgáltatási funkciók előtérbe kerülése, a Budapesthez fűződő kapcsolat átalakulása, valamint a tájhasználat és a turisztikai fogyasztás változásainak reprezentációja. A módszertan segítségével rekonstruálhatóvá vált a Dunakanyar turisztikai térértelmezésének történeti fejlődése, illetve az ember–táj kapcsolat és a tájhoz kapcsolódó turisztikai jelentések átalakulása.

A kidolgozott elemzési keret különös jelentőségét az adja, hogy a desztináció fejlődését nem kizárólag a turisztikai kínálat vagy kereslet oldaláról vizsgálja, hanem a táj reprezentációján keresztül is értelmezi azt. Ezáltal alkalmas a turisztikai fejlődés mögött meghúzódó értékrendek, preferenciák, tájhasználati mintázatok és desztinációs narratívák feltárására, valamint azok időbeli összehasonlítására. Az eredmények igazolják, hogy az útikönyvek kvalitatív, táj- és turizmusföldrajzi szempontokat integráló tartalomelemzése hatékony eszköz a desztinációk fejlődési pályájának és turisztikai átalakulásának megértésében.

5. tézis: A Dunakanyar Budapesthez való viszonyát az egyes történeti korok útikönyvei az adott időszak társadalmi, gazdasági berendezkedéséhez illeszkedően tükrözik.

A térség Budapesthez fűződő viszonya kulcsfontosságú elemként jelenik meg az útikönyvekben. A vizsgált kiadványok a Dunakanyart az OMM korában és a két világháború közötti időszakban Budapest „vonzáskörzeteként” mutatták be, ami arra utal, hogy a térség turisztikai jelentősége eleinte a fővároshoz való közelségből fakadt. Az útikönyvek a szocializmus időszakától a Dunakanyarra már mint önálló turisztikai desztinációra koncentrálnak.

Az 1893-ban kiadott kötet eleinte még utal a „város és vidéke” között, a 18. századi szellemi életben megnyilvánuló szimbiózisra, azonban Budapest a későbbiekben már egyértelműen domináns tényezőként tűnik fel. Az útikönyvek utalása szerint, az OMM időszakában a Dunakanyar területei építőipari nyersanyagai és agrártermékei, valamint kirándulásra és nyaralásra lehetőséget adó tájai által szolgálták a fővárost. Ugyanakkor, azt is fontos kiemelni, hogy ebben a korban még elsősorban nem a Dunakanyar az, amely tájaival ad a budapestieknek, hanem a fővárosiak azok, akiknek jelenléte hangsúlyozottan pozitív hatást gyakorol a dunakanyari lakosok gondolkodásmódjára, illetve az általuk lakott települések képeire. Emellett, a korabeli kiadványokban, a turizmust is hátráltató vagy éppen emelő, Budapestről kiinduló, illetve azt érintő közlekedési kapcsolatokról ugyancsak írnak.

A két világháború között, különösen a Duna bal partján, már kimutatható az a gazdasági szerkezetváltás, amit a fővárosi hatások indukáltak. A szocialista időszakban és aztán a 21. században Budapest és a Dunakanyar viszonylatában a hangsúly egyre inkább a turisztikai megközelítésre tevődik át, s az útvonalak Budapestről történő ismertetése, illetve a megközelítési lehetőségek fővárosból kiinduló leírása tovább nyomatékosítja a térség budapestiek és Budapestre érkezők életében betöltött rekreációs szerepét.

Érdekes, hogy míg a szocializmusban kiadott útikönyv azt emeli ki, hogy a főváros visszavetette a Dunakanyar városainak a gyarapodását, addig a 2010-ben megjelent útikönyv azt domborítja ki, hogy a térség fejlődésében több alkalommal is szerepet játszott a főváros közelsége. A Dunakanyarnak a főváros viszonylatában megjelenő rekreációs és

turisztikai jelentőségén túl a szocializmus korában kiadott útikönyvben is feltűnik a térség élelmiszerellátó szerepe, valamint Budapest vízellátásában megmutatkozó jelentősége, mely utóbbi a 21. századi kötetben ugyancsak felbukkan.

A történeti útikönyvelemzés megmutatta, hogy a Dunakanyar fogalma és szerepe időben dinamikusan alakult, s szorosan illeszkedett az adott történelmi korhoz, valamint Budapest fejlődéséhez. Ezzel együtt, a Dunakanyar minden vizsgált időszakban a főváros közelségéből profitáló rekreációs tér volt.

6. tézis: A turisztikai tájélemek vizuális reprezentációinak történeti elemzése segít megjeleníteni az egyes korszakok képi ábrázolásai által közvetített társadalmi és turisztikai jelentéstartalmak változásait.

A turisztikai tájélemek vizuális reprezentációinak történeti elemzéséből az derült ki, hogy a Dunakanyarról közvetített képi világ az egyes korszakok turisztikai és társadalmi prioritásainak megfelelően folyamatosan változott. Vizsgálataim szerint a térség állandó képi elemei a veduták, a hegyek és a víz találkozását ábrázoló tájképek, valamint a történelmi és vallási épületek voltak, ami azt mutatja, hogy a Dunakanyar turisztikai vonzerejének alapját a teljes vizsgált időszak során a természeti adottságok és a kultúrtörténeti örökség jelentették. Ugyanakkor az ábrázolások hangsúlyai és arányai korszakonként jelentősen módosultak. Az OMM idején a veduták, a történelmi épületek és a hegyek–víz találkozását bemutató kompozíciók domináltak, amelyek a tájképi szépséget, a települési látképeket és a nemzeti örökséget helyezték előtérbe (6. ábra).

Veduta

Történelmi épület, építmény

Hegyek és víz találkozása

6. ábra Az OMM útikönyvképeinek leggyakrabban ábrázolt turisztikai tájélemei

Forrás: THIRRING 1893 ÉS KŐRÖSY 1896 alapján saját szerkesztés 2025

A két világháború közötti időszak képi reprezentációi már jóval nagyobb hangsúlyt fektettek a természeti környezetre. A különleges felszínformák, az erdők, a víztestek, a turistautak és kilátóhelyek, valamint az aktív kikapcsolódás megjelenése azt mutatja, hogy a Dunakanyar a vizuális kommunikációban egyre inkább a természetjárás és a szabadtéri rekreáció terévé vált. Ugyancsak ebben az időszakban jelentek meg először olyan tájelemek, mint a vadászházak vagy a köztéri művészeti alkotások, amelyek a térség turisztikai kínálatának bővülésére utalnak (7–8. ábra).

7. ábra A két világháború közötti időszak útikönyvképeinek „új”, korszecifikus turisztikai tájelemei 1.

Forrás: BARCZA–THIRRING 1920 ÉS 1923 alapján saját szerkesztés 2025

Köztéri művészeti alkotás

8. ábra A két világháború közötti időszak útikönyvképeinek „új”, korszecifikus turisztikai tájelemei 2.

Forrás: BARCZA–THIRRING 1920 ÉS 1923 alapján saját szerkesztés 2025

A szocializmus időszakának útikönyvképei jelentős hangsúlyeltolódást jeleznek. A leggyakrabban ábrázolt elemek között már az aktív és passzív kikapcsolódási lehetőségek, valamint az elsődleges turisztikai szuprastruktúra elemei szerepeltek a veduták mellett (9. ábra), miközben a kulturálódás helyszínei és a megtervezett turisztikai terek is megjelentek. A természeti és épített vonzerők mellett egyre nagyobb szerepet kaptak a turisztikai szolgáltatások, ami a Dunakanyar üdülőkörzetté válását és a turisztikai kínálat diverzifikálódását tükrözi.

Aktív kikapcsolódási lehetőség

Passzív kikapcsolódási lehetőség

Szállás- és vendéglátóhely

Veduta

9. ábra A szocializmus korabeli útikönyvképek leggyakrabban ábrázolt turisztikai tájelemei

Forrás: CSEKE 1973 alapján saját szerkesztés 2025

A 21. századi útikönyvek képi világa tovább szélesítette a reprezentált turisztikai tájelemek körét. A vallási és történelmi épületek, a köztéri művészeti alkotások, a múzeumok, valamint a szállás- és vendéglátóhelyek mellett megjelentek a rendezvények, az élményhelyszínek, a vásárlási lehetőségek, az ökoturisztikai létesítmények, a turisztikai információs táblák és az üzleti turisztikai létesítmények (10–12. ábra).

Rendezvény

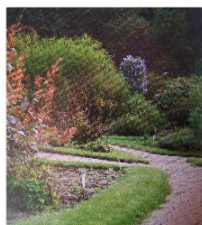
Témapark,
élményhelyszín

Vásárlási lehetőség

10. ábra A 21. századi útikönyvképek „új”, korspecifikus turisztikai tájelemei 1.

Forrás: Forrás: IFJU ET AL. 2010 alapján saját szerkesztés 2025

Települési zöldtér

Állat

Ökoturisztikai létesítmény

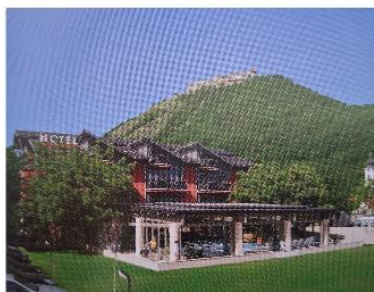
Különleges növényzet

11. ábra A 21. századi útikönyvképek „új”, korspecifikus turisztikai tájelemei 2.

Forrás: Forrás: IFJU ET AL. 2010 alapján saját szerkesztés 2025

Turisztikai információs tábla

Üzleti turisztikai létesítmény

12. ábra A 21. századi útikönyvképek „új”, korspecifikus turisztikai tájelemei 3.

Forrás: Forrás: IFJU ET AL. 2010 alapján saját szerkesztés 2025

7. tézis: A turisztikai motivációk, funkciók és tájhasználati formák történeti változásai az útikönyvek tartalmában és reprezentációs eszközeiben egyaránt tükröződnek.

Az útikönyvek elemzése alapján megállapítható, hogy a Dunakanyart látogatók turisztikai motivációs szerkezete a vizsgált időszak során fokozatosan differenciálódott. Az OMM idején az utazások fő motivációit a tájképi szépség, a kulturális örökség megismerése, a nyaralás, a természetjárás és a vadászat jelentették, vagyis a desztináció elsősorban a szemlélődéshez, az üdüléshez és a társadalmi elit szabadidős tevékenységeihez kapcsolódott.

A két világháború közötti időszakban a természet aktív megtapasztalása került előtérbe, amit a természetjárás mellett a sziklamászás és a barlangászás megjelenése is jelez. A szocializmus időszakában a motivációs szerkezet tovább bővült, és a természetjárás mellett a vízi turizmus, a strandolás, a horgászás, a síelés, a lovaglás és az egészségturizmus is hangsúlyossá vált, ami a Dunakanyar üdülőkörzette alakulását tükrözi.

A 21. században újabb minőségi változás figyelhető meg, mivel a hagyományos rekreációs motivációk mellett megjelentek a speciális érdeklődésű és élményorientált tevékenységek, köztük a kerékpáros turizmus, az ökoturizmus, a családi turizmus, a golfturizmus és a légi sportok. Eredményeim alapján a Dunakanyar turisztikai fejlődése során a tájképi és kulturális értékekre épülő motivációkat fokozatosan egészítették ki az aktív rekreációs, majd a speciális érdeklődésű és élményközpontú turisztikai igények, miközben a desztináció folyamatosan új célcsoportok számára vált vonzóvá.

Az útikönyvek vizsgálata a térség szabadidős-, turisztikai funkciójának változásaira is rávilágított. Az OMM korában a Dunakanyar területe kiránduló- és üdülőhelyként jelenik meg, amely a két világháború között egyértelműen a kiránduló funkció felé billen el. Ezekben az időkben a térséget vadászterületként is számontartották. Később, a szocialista turizmuspolitika eredményeként erősödött a térség üdülőhely jellege, a 21. századi útikönyv szerint azonban ismét a kiránduló funkció lett uralkodó, mintegy előrevetítve a Dunakanyarnak a főváros mellett szánt turisztika szerepét.

A funkcionális turisztikai terek képek alapján történő vizsgálata kirajzolja a Dunakanyart bemutató útikönyvek tájbrázolásának időbeli alakulását. Az OMM tájat településsel vagy annak részletével előtérbe helyező reprezentációit a két világháború közötti korszak természetközpontúsága váltotta fel, majd a szocializmusban a rekreációs és turisztikai szolgáltató terek megjelenése jelezte a térség üdülőkörzette szerveződését. A 21. századi kötetben ezekhez a történelmi–kulturális terek hangsúlya, illetve a szórakoztató és vásárlási terek feltűnése társult, amely utóbbi már a modern turizmus élmény- és értékorientált igényeinek kielégítési szándékát mutatja. Az útikönyvképeken ábrázolt funkcionális turisztikai tértípusok tehát folyamatosan igazodtak a turizmus fejlődéséhez és fejlesztési szándékaihoz.

8. tézis: Az útikönyvek a tájszemponitú turizmusfejlesztésben és a tájalapú desztinációmárketingben olyan történeti forrásokként alkalmazhatók, amelyek releváns információkat szolgáltatónak a tájidentitás, a fenntartható turizmusfejlesztés és a desztináció pozicionálásának a megalapozásához.

Vizsgálataim igazolták, hogy az útikönyvek történeti elemzése olyan információkat tár fel, amelyek közvetlenül hasznosíthatók a tájszemponitú turizmusfejlesztés és a desztinációmárketing számára. Az útikönyvek fontos szerepet tölthetnek be a desztináció értelmezésében, a táji adottságokat és a helyi közösségek, illetve szolgáltatók érdekeit szem előtt tartó fejlesztési irányok feltárásában, továbbá a látogatók ismereteinek bővítésében és szemléletének alakításában.

A dolgozat bemutatja, hogy a Dunakanyar nagyváros környéki fekvéséből, illetve a folyó által kettéosztott térszerkezetéből fakadóan mindmáig nehezen határozható meg és különíthető el mint turisztikai desztináció. A térség turizmustörténetének és az útikönyvek időbeli vizsgálatának a tanulságai egyaránt azt mutatják, hogy a Dunakanyar nem értelmezhető a főváros nélkül, ugyanakkor történeti gyökerei és táji sajátosságai a terület célzottabb fejlesztését és markánsabb megjelenítését indokolnák. A jövőben a Dunakanyart érdemes lenne egységes desztinációként, azonban viszonylag nagy területi kiterjedése miatt, a lehetséges, szocio-demográfia szempontból is meghatározott célpiacokra (családosok, fiatalabb aktív turisták, idősebb

egészségturisták stb.) koncentráció település és tematikus alapon szerveződő alkörzetek vagy útvonalak mentén fejleszteni, bemutatni és marketingelni.

Természeti és táji értékei, valamint aktív és passzív kikapcsolódást egyaránt támogató, sajátos miliője fontos, ugyanakkor eddig csak részben kiaknázott turisztikai fejlesztési versenyelőnyt jelent a Dunakanyar számára. Az útikönyvvizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a Dunakanyar tája minden korban a természet és az ember kölcsönhatásának a tere volt, amelyet az esztétikai élmény, a kulturális örökség, a települési környezet és a történeti rétegzettség együtt formált. Ennek megfelelően a fejlesztéseknek a táji karakter megőrzésére, az autentikus élményeket kínáló, környezeti szempontból felelős turizmus erősítésére, valamint a tájélményhez kapcsolódó kulturális és érzelmi kötődés tudatosítására kell épülniük. Ebből következően a táji adottságokra kiemelt figyelmet fordító, környezettudatos és fenntartható turisztikai imázs még határozottabb formálása és következetes kommunikálása szükséges minden releváns területen.

Az útikönyvekből kiolvasható szabadidős és turisztikai funkció változásai azt is bizonyítják, hogy a térség sokszínű kínálatát a megváltozott szabadidő-fogyasztási szokásokhoz javasolt igazítani. A jelenlegi, erősen egynapos látogatói profil mellett fejleszteni lehetne például a 2–3 napos tartózkodási idejű, aktív-, egészség-, kulturális, falusi vagy hivatásturizmust. A hatékonyabb piaci megszólítás érdekében nem csak differenciált célcsoport-stratégia alkalmazása, hanem komplex élménycsomagok kialakítása is ajánlott.

Az útikönyvek, illetve azok képi világa is jól mutatja, hogy a Dunakanyar időben állandó és legfőbb értékei a máshol nem reprodukálható adottságai (a páratlan tájkép, a Duna és a környező hegyek együttese, valamint a gazdag történelmi és kulturális örökséget hordozó városok), így a turizmus fejlesztésének ezek megőrzésére és kiemelésére kell épülnie.

Az útikönyvek elemzése szintén feltárja, hogy a Dunakanyarról szóló leírásokban és képi megjelenítésekben következetesen kirajzolódnak a természeti és a történelmi–kulturális értékek, amely a szocializmus korabeli, majd különösen a 21. századi kiadványokban az élményeket kínáló bemutatással egészül ki. Mindez azt jelenti, hogy a jövőbeli

útikönyvekben a személyre szabhatóság, az interaktivitás és a digitális kiegészítés mellett az élményígéretet hordozó fotókra, a beszámolókra és a látogatói tippekre is érdemes hangsúlyt helyezni.

A megvizsgált útikönyvképek a tájhoz való viszony időbeni változásait tanúsítják, amelyhez igazodva a fejlesztéseknek olyan irányokra ajánlott fókuszálniuk, amelyek erősítik a tájban való jelenlét élményét, miközben megőrzik a táj integritását, és lehetővé teszik, hogy a látogatók aktív, érzelmi és értelmező módon kapcsolódhassanak a térséghez.

A kutatás arra is rámutat, hogy az elérhetőségi viszonyok mindig jelentősen befolyásolták a dunakanyari táj feltárulásának lehetőségeit, illetve turistaforgalmát. A gyakorlati turizmusfejlesztés során ezért nélkülözhetetlen ezek javítása, valamint olyan, a környezethez illeszkedő infrastrukturális megoldások alkalmazása, amelyek elősegítik a táji és tájképi értékek kibontakozását.

9. tézis: Az útikönyvek vizuális narratívája az esztétizált jellegű ábrázolásoktól fokozatosan a rekreáció-orientált és élményközpontú vizuális retorika irányába mozdult el, a turisztikai kultúra és a tájhoz való viszony átalakulását tükrözve.

A négy időszak útikönyveinek vizsgálata egyértelműen igazolja, hogy a Dunakanyar vizuális reprezentációja jelentős átalakuláson ment keresztül. Az OMM és a két világháború közötti időszakban, amikor a Dunakanyarral még csak ismerkedtek az utazók, illetve annak gazdag természeti kincseinek a felfedezésére csábítottak az útikönyvek, a legnagyobb hangsúlyt alapvetően a táj szépségének és különleges értékeinek a kiemelése kapta a képeken. Mindezt a panorámaképeknek az adott kor összes útikönyvképen belüli viszonylag magas aránya (39,1% az OMM korában és 16,1% a két világháború között), a Dunakanyar látványos természeti adottságaira koncentrááló felvételek, valamint a visszafogott emberábrázolások mutatják.

A szocializmusban kiadott útikönyv vizuális narratívájában már a szabadidőeltöltés és a turizmus változatos tárházát kínáló, közösségi térként jelent meg a Dunakanyar. A kor útikönyvképei elrugaszkodnak a táj esztétizált jellegű bemutatásától, és jellemzően azt ábrázolják, hogy mi minden lehet a tájban csinálni.

A 21. század útikönyve a turizmus piacosodása és a fogyasztói értékek átalakulása következtében ezeknél még tovább megy, és arra fókuszál, hogy a látogató milyen tapasztalatokat és élményeket gyűjthet a térségben és a tájban.

Ez a változás jól illusztrálja a turisztikai kultúra átalakulását, valamint a tájhoz fűződő viszony elmozdulását a szemlélt természeti látványtól a megélt és fogyasztott turisztikai élmény felé.

IRODALOMJEGYZÉK

- Barcza, I., Thirring, G. (szerk.) (1920): Budapest Dunajobbparti környéke. Részletes Magyar Útikalauzok. Turistaság és Alpinizmus, 216 p.
- Barcza, I., Thirring, G. (szerk.) (1923): Budapest Dunabalszeli környéke. Részletes Magyar Útikalauzok. Turistaság és Alpinizmus, 204 p.
- Cseke, L. (1973): Dunakanyar. Panoráma. 139 p.
- Ifju, Gy., Méhes, L., Kővári, A. (2010): A Dunakanyar. Vendégházak és szállások. Well-Press Kiadó, Miskolc, 240 p.
- Kőrösi, L. (1896): Az Osztrák–Magyar Monarchia Írásban és Képben, Magyarország IV. kötet. Budapest: Magyar Királyi Államnyomda, 600 p.
- Lontai–Szilágyi, Zs., Kiss, K., Michalkó, G. (2019): Umbrella brand without content: causes and consequences based on the case of the Hungarian Danube Band. In: Fourth International Conference on Tourism & Leisure Studies: ‘Beyond Constraints: Valuing Diversity and Culture in the Tourism Experience’. Konferencia absztrakt. Elérhető: <https://tourismandleisurestudies.com/about/history/2019-conference> (Utolsó letöltés: 2026. 06. 04.)
- Thirring, G. (1893): Az Osztrák–Magyar Monarchia Írásban és Képben, Magyarország III. kötet. Budapest: Magyar Királyi Államnyomda, 604 p.

Internetes források:

Internet 1:

http://www.dunakanyar.hu/Dunakanyar_Tersegi_Fejlesztesi_Tanacs.html

Internet 2:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_Osztr%C3%A1k%E2%80%93Magyar_Monarchia_%C3%8Dr%C3%A1sban_%C3%A9s_K%C3%A9pben

Internet 3: www.antikvarium.hu

Internet 4: www.radayantikvarium.hu

Internet 5: www.radayantikvarium.hu

Hivatkozott jogszabályok:

2006/1979 (III. 16.) Minisztertanácsi rendelet a kiemelt idegenforgalmi üdülőkörzetek létrehozásáról

1550/2017. (VIII. 18.) Korm. határozat a Dunakanyar kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározásáról, valamint a térségben megvalósítandó egyes fejlesztésekről

Nyilvántartási szám: DEENK/415/2026.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Lontai-Szilágyi Zsuzsanna
Doktori Iskola: Földtudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10059829

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

1. Oláh, N., Szalai, K., Gönczy, S., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Turisztikai imázs elemzés kárpátalján magyarországi és ukrán turisták körében a COVID-19 küszöbén.
Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica et Recreatio. 2 (2), 33-49, 2024. ISSN: 2786-5843.
DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/2786-5843/2023-2-3>

Idégen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

2. **Lontai-Szilágyi, Z.**, Balázs, B., Zsiros, B., Vasvári, M., Kumar, S. S., Nilanchal, P., Martonné Erdős, K., Szabó, S.: A novel approach of mapping landscape aesthetic value and its validation with rural tourism data.
HunGeoBull. 68 (3), 283-301, 2019. ISSN: 2064-5031.
DOI: <http://dx.doi.org/10.15201/hungeobull.68.3.6>

Idégen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (2)

3. **Lontai-Szilágyi, Z.**, Tóth, D., Kozma, G.: The spatial distribution of tourist tax revenues of local governments in Hungary and changes therein in the early 2020s.
Geoj Tourism Geosites. 65 (2), 1020-1026, 2026. ISSN: 2065-0817.
DOI: <http://dx.doi.org/10.30892/gtg.65236-1741>
4. Dávid, L., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Baros, Z.: New results in analysing the environmental impacts of tourism and sports.
WIT Transactions on Ecology and the Environment. 4 (2), 603-608, 2009. ISSN: 1746-448X
DOI: <http://dx.doi.org/10.2495/SDP090562>

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (6)

5. Hegedűs, S., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Fenntartható turizmusfejlesztés.
In: A turisztikai termékek innovatív fejlesztése / Irimias Anna, Jászberényi Melinda, Michalkó Gábor, Akadémiai Kiadó, Budapest, 157-170, 2019. ISBN: 9789634544142
6. **Lontai-Szilágyi, Z.**, Michalkó, G., Kiss, K.: Falusi turizmus a nagyvárosok térségében.
In: Változások és kihívások a turizmusban / főszerk. Szalók Csilla, Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest, 20-35, 2017.
7. Martonné Erdős, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Hajdú-Bihar megye turizmusának fejlesztési lehetőségei.
In: Tanár úrnak tisztelettel! : 56 tanulmány Dr. Korompai Gábor 70. születésnapjára. Szerk.: Süli-Zakar István, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 357-370, 2007. ISBN: 9789634732488
8. Dávid, L., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Egyéb antropogén geomorfológiai problémák: turizmus, sportok.
In: Antropogén geomorfológia / Szabó József, Dávid Lóránt Dénes, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 257-274, 2006. ISBN: 9634729797
9. **Lontai-Szilágyi, Z.**: Magyarország egészségturizmusa.
In: Egy szakmai életút eredményei és színhelyei : tiszteletkötet Martonné Dr. Erdős Katalin egyetemi docens 60. születésnapjára. Szerk.: Csorba Péter, Debreceni Egyetem Tájévédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen, 273-301, 2006. ISBN: 963060339X
10. **Lontai-Szilágyi, Z.**: A magyar és az osztrák Dunakanyar turizmusának összehasonlító elemzése.
In: "Tájak - régiók - települések..." : tiszteletadás a 75 éves Enyedi György akadémikus előtt. Szerk.: Süli-Zakar István, Didakt, Debrecen, 402-410, 2005.

Idegen nyelvű, hazai könyvrészletek (1)

11. Martonné Erdős, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Landscape and Settlement Forming Impacts of Tourism.
In: Landscapes under the European Transformation : Materials of an Intensive Seminar Project. Ed.: Péter Csorba, Debreceni Egyetem Tájévédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen, 153-168, 2003.

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (1)

12. Dávid, L., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Baros, Z.: The Impact of Tourism and Sports Activities.
In: Anthropogenic Geomorphology / Szabó József, Dávid Lóránt, Lóczy Dénes, Springer Science and Business Media Deutschland GmbH, Berlin, 233-254, 2010. ISBN: 9789048130573

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (5)

13. Michalkó, G., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Kiss, K., Martonné Erdős, K.: A megújuló energia szerepe a falusi turizmus és a magyarországi falvak modernizációjában.
Tur. Bull. 17 (1-2), 35-44, 2017. ISSN: 1416-9967.
14. Szalai, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: A táj a turizmus fókuszában.
Földr. Közl. 55 (3), 147-156, 2007. ISSN: 0015-5411.
15. Dávid, L., Baros, Z., **Lontai-Szilágyi, Z.**: A sportturizmus dimenziói és környezeti problémái.
Tájökol. Lapok. 4 (2), 395-405, 2006. ISSN: 1589-4673.
16. Martonné Erdős, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: A turisták Debrecenről alkotott képe.
Debreceni Szemle. 11 (4), 505-521, 2003. ISSN: 1218-022X.
17. **Lontai-Szilágyi, Z.**: Környezettudomány és geográfia - Az első "Debreceni Disputa".
Földr. Közl. 51 (1-4), 187-189, 2003. ISSN: 0015-5411.

Egyéb folyóiratközlemények (2)

18. Csorba, P., Bodnár, R. K., Fazekas, I., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Bolgár, B., Orosz, Z.: Települési környezet konferencia és városökológiai sétaút Debrecenben.
Földr. Közl. 132 (1), 112-116, 2008. ISSN: 0015-5411.
19. **Lontai-Szilágyi, Z.**: Szilágyiné Bíró Edit: Fókuszban az idegenforgalom - avagy forog-e az idegen Hajdú-Biharban?
Debreceni szemle. 10 (3), 488-490, 2002. ISSN: 1218-022X.

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (1)

20. Sass, E., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Gönczy, S.: Kárpátalja, mint turisztikai desztináció ismertsége és imázsa.
In: "Régiók a Kárpát-medencén innen és túl" : nemzetközi tudományos konferencia / (szerk.) Gulyás László, Eötvös József Főiskola, Baja, 455-460, 2007. ISBN: 9789637290527

A DEENK a Jelölt által a Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2026.06.03.

Short thesis for the degree of doctor of philosophy (PhD)

**„This Landscape Is a Map” – Representations of
the Danube Bend Landscape in Guidebooks**

by Zsuzsanna Lontai-Szilágyi

Supervisors: Dr. Katalin Martonné Erdős,
Professor Gábor Michalkó

UNIVERSITY OF DEBRECEN

Doctoral School of Earth Sciences

Debrecen, 2026

1. BACKGROUND AND OBJECTIVES OF THE DISSERTATION

The relevance of the dissertation stems from the fact that both the European Landscape Convention, adopted by the Council of Europe in 2000 and ratified by Hungary in 2005, and the National Landscape Strategy (2017–2026) emphasize the importance of integrating landscape considerations into decision-making processes, strengthening landscape-related social awareness, and promoting sustainable landscape management. Tourism plays a key role in achieving these objectives, as it not only makes landscapes visible and contributes to their transformation, but also fosters landscape awareness and responsibility through the provision of knowledge- and experience-based encounters. Guidebooks, which remain important tools of tourism information provision, play a significant role in the formation and shaping of landscape perceptions.

The novelty of the research lies in examining landscape representation through guidebooks using a longitudinal and transdisciplinary approach. In addition, my choice of topic was motivated by personal involvement, as both my academic background in landscape geography and tourism, and my previous research and publications, have focused on the interrelationships between these two fields.

Based on the above, the aim of my doctoral dissertation is to explore the role of guidebooks in tourism and landscape interpretation, as well as to examine the historical representation of the Danube Bend landscape. To achieve these objectives, I have formulated theoretical, empirical, and methodological goals alike.

The theoretical objective was to provide a critical analysis of the conceptual characteristics of guidebooks and to explore their content-related and functional diversity, as well as the changes they have undergone over time. The empirical objective was to conduct a comparative analysis of guidebooks from different historical periods in order to reveal changes in the interpretation of the Danube Bend, the development of tourism in the region, and the textual and visual representation of its landscape. The research also examined how guidebooks reflect transformations in tourism consumption and landscape use. The methodological objective was to develop an analytical framework integrating both landscape-geographical and

tourism-geographical perspectives, capable of supporting the comprehensive analysis of the formal, content-related, and visual elements of guidebooks, while also demonstrating their applicability in tourism research and landscape representation studies.

2. MATERIALS AND METHODS

Study Area

I selected the Danube Bend region as the study area for my research, as it is one of Hungary's best-known tourist destinations, distinguished by its outstanding scenic landscape. Owing to its breathtaking panorama, rich natural and cultural attractions, and proximity to Budapest, the region has long attracted substantial and diverse tourist demand. As a result, numerous travel guides about the Danube Bend have been published since the late nineteenth century, providing a suitable basis for the historical analysis of landscape representation. The selection of the study area was further supported by my extensive local knowledge of the region and by my research on tourism in the Danube Bend, which I have been conducting since my university years.

Difficulties in Defining the Danube Bend

Although the name Danube Bend is widely recognized and associated with a strong and positive image, there is no single, universally accepted definition of its territorial extent. The region can be interpreted in various ways from both geographical and tourism perspectives, and neither academic studies nor even the municipalities concerned delineate its boundaries consistently. In tourism policy, the Danube Bend has likewise been associated with several different regional formations (Figure 1). Consequently, the boundaries of the Danube Bend are partly perceived and image-based rather than strictly defined. Accordingly, the study area of this research is primarily the Danube Bend as it appears in social and tourism-related interpretations, where the image of the region and its associated meanings are more important than its precise geographical delimitation.

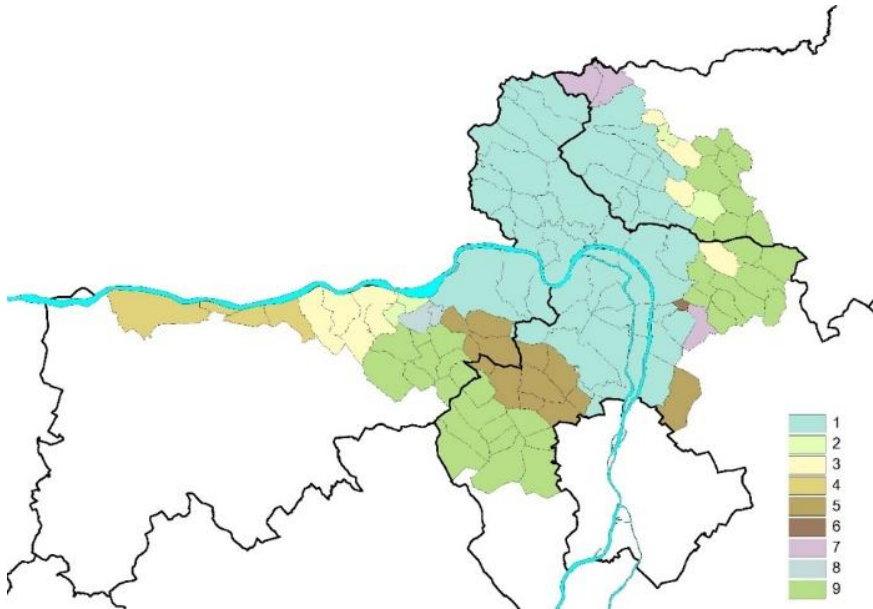

Figure 1. Municipalities belonging to the Danube Bend Priority Holiday Resort Area (1), the Regional Spatial Development Council (2), the Regional Development Council (3), and the Priority Tourism Development Area (4)

(Legend: 1 – member of (1, 2, 3, 4); 2 – member of (2, 3, 4); 3 – member of (3, 4); 4 – member of (4); 5 – member of (1, 2, 3); 6 – member of (1, 3, 4); 7 – member of (1, 2, 4); 8 – member of (2, 3); 9 – member of (3))

Map design: Lontai-Szilágyi, Michalkó 2025, Cartography: Szabó 2025

Source: Council of Ministers Decree No. 2006/1979, LONTAI-SZILÁGYI ET AL. 2019, INTERNET 1, Government Resolution No. 1550/2017 (VIII. 18.)

Methodology

The primary sources for my research were travel guides presenting the Danube Bend region. From a collection of 30 gathered guidebooks, I selected a sample for analysis. Ultimately, guidebooks from four historical periods were included in the study: the era of the Austro–Hungarian Monarchy (AHM), the interwar period, the socialist era, and the 21st century. During the sampling process, I sought Hungarian-language guidebooks that represented different historical periods, collectively covered the longest possible time span, and provided

the most comprehensive presentation of the Danube Bend for their respective eras. Consequently, the sample also included publications that do not focus exclusively on the Danube Bend, as well as works in which the region is presented across multiple volumes. The final sample consisted of three guidebooks from the AHM period, two from the interwar period, and one guidebook each from the socialist era and the 21st century (Figure 2).

Figure 2. Scale-proportional front covers of the guidebooks included in the study

Source: Compiled and edited by the author 2025 based on INTERNET 2, INTERNET 3, INTERNET 4, and INTERNET 5.

Building on a critical review of the literature, I developed an analytical framework that integrates perspectives from landscape geography and tourism geography. This framework enabled a comparative examination

of guidebooks from different historical periods and facilitated the exploration of temporal changes in the interpretation of the Danube Bend landscape and its tourism representation.

The methodological foundation of the research was a unique, software-free qualitative content analysis, during which I examined a total of 774 pages and 472 images from the selected guidebooks. The analysis of the volumes was conducted along three main groups of criteria. The formal analysis covered the size, length, and cover design of the publications, as well as the types and characteristics of the illustrations used. The analysis of the context of production focused on the circumstances of the guidebooks' creation, their purpose, functions, target audience, and the background of their authors and publishers. Within the framework of the content analysis, I explored the information presented in the guidebooks, the areas of the Danube Bend discussed, the formal characteristics of the illustrations, changes in the interpretation of the Danube Bend, and its relationship to Budapest. In addition, I examined how the region's tourism functions, attractions, and tourism demand were represented. In analysing the textual representation of the landscape, I paid particular attention to the role and interpretation of the landscape, its relationship with people, the communication of the relationship between landscape and tourism, the adjectives used to describe the landscape, and the landscape values highlighted from an aesthetic perspective. In analysing the visual representations of the Danube Bend landscape, I focused on the depiction of functional tourism spaces, the representation of tourism-related landscape elements, and the presence and portrayal of people. The results obtained were recorded in tables according to historical period and analytical criterion, and were supplemented with illustrative quotations and images from the guidebooks.

3. NEW SCIENTIFIC RESULTS OF THE DISSERTATION

Thesis 1: The study of guidebooks contributes to the expansion of tourism geography theory.

The review, analysis, and critical interpretation of the guidebook literature used in this dissertation open up a previously neglected area of Hungarian tourism theory. This includes the clarification and formulation of the concept of the guidebook, the systematisation of the information contained in guidebooks, as well as the collection and transparent classification of the functions, roles, and impacts of these multifaceted tourism media.

The concept of the guidebook was defined on the basis of the criteria identified in the relevant scholarly definitions (Figure 3).

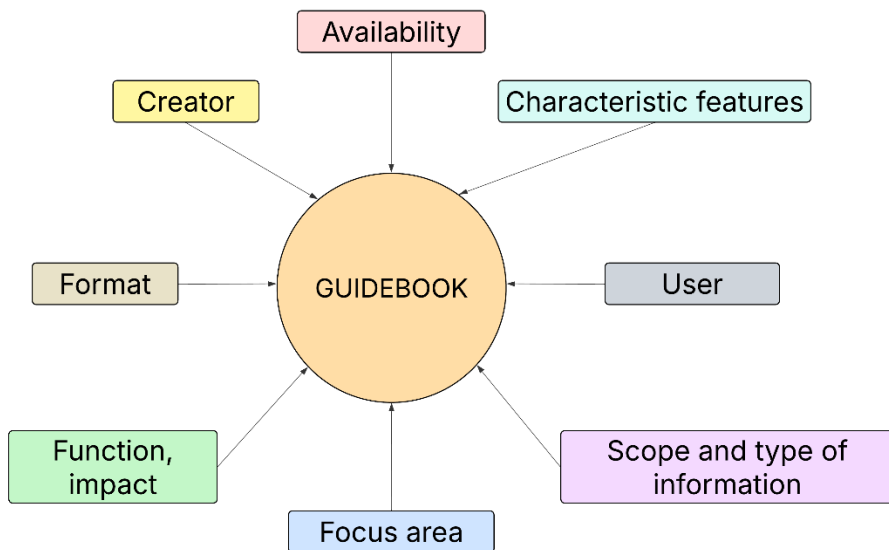

Figure 3. Criteria for defining guidebooks based on scholarly sources

Source: Author's own compilation 2025

Based on these considerations, a guidebook can be defined as a commercially available, portable entity (in printed, online, audiovisual, or audiobook format) for which the author or editor and the publisher can

be identified. A guidebook is both useful and entertaining, combining knowledge-based and experience-based dimensions. It is primarily intended for travellers and prospective travellers, although interested local residents may also use it. It contains systematically organised, targeted information related to a geographical area or a specific field of interest, presented in textual form and, where possible, supplemented with visual material. Guidebooks are selective and evaluative in their representations. While their content is generally objective, a degree of subjectivity is also present through their evaluative and attention-directing characteristics.

Based on a synthesis of the scholarly literature, I found that the significance of guidebooks extends far beyond the informative function traditionally attributed to them (Figure 4).

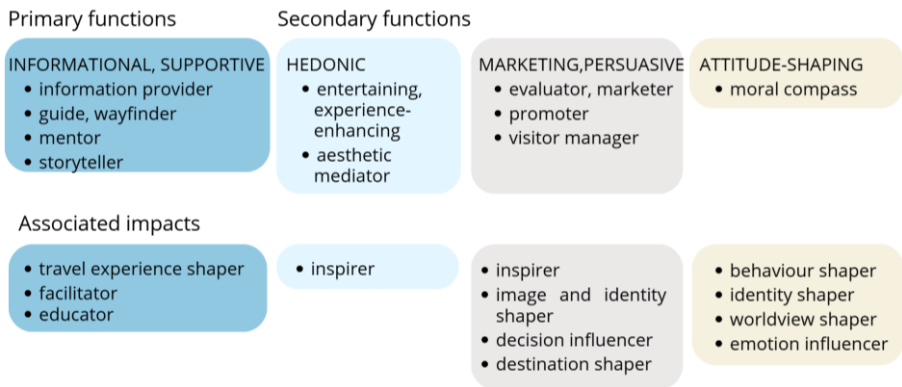

Figure 4. Functions and impacts of guidebooks

Source: Author's own compilation 2025

Their primary role remains the provision of information and support to travellers, acting as information providers, guides and wayfinders, mentors, and storytellers. In addition, three secondary functions can be identified. Through their hedonic function, guidebooks entertain, provide experiences, and convey aesthetic appreciation. Through their marketing and persuasive function, guidebooks evaluate, market, and promote destinations, while also contributing to the shaping of visitors' spatial

movements. Their attitude-shaping function, in turn, operates as a moral compass for readers. Each of these functions is associated with distinct yet interconnected impacts. The informational and supportive function is manifested in shaping the travel experience, facilitating tourism activities, and transferring knowledge. The hedonic and marketing–persuasive functions inspire travellers, contribute to the formation of destination image and identity, influence tourism-related decision-making, and play a role in shaping destinations. As a consequence of their attitude-shaping function, guidebooks may also influence tourists’ behaviour, identity, worldview, and emotions.

Based on my historical guidebook research on the Danube Bend, it can be concluded that all analysed publications fulfil an informational and supportive function, although the relative importance of this function varies. In both the AHM era guidebooks and the 21st-century guidebook, the marketing and persuasive function proved to be more prominent. However, while the former placed greater emphasis on marketing and promotion, the latter focused more strongly on persuasion and influence.

The systematisation of the information contained in the guidebooks revealed that both practical and contextual content play a decisive role in these publications. Practical information supports the planning and execution of travel, while elements presenting the geographical, historical, cultural, and social context contribute to a deeper understanding of the destination.

Based on the analysis of the scholarly literature, I concluded that the role of guidebooks can be interpreted through symbolic and representational dimensions. Their symbolic role stems from the fact that guidebooks embody cultural practices, lifestyles, and social values associated with travel, and may therefore become symbols of tourism culture in their own right. Their representational role is more complex. On the one hand, as mirrors of tourism, guidebooks reflect the tourism supply, demand expectations, and social conditions of their respective periods. On the other hand, they function as interfaces between tourists and destinations, providing interpretative frameworks for understanding places. Through their value-mediating role, guidebooks identify which natural, cultural, or social elements of a region are worthy of attention, while, as carriers of ideology, they may also convey the political, social,

and cultural narratives characteristic of the period in which they were produced. In addition, guidebooks play a significant role in shaping the image and identity of destinations. Based on my findings, guidebooks simultaneously document and construct tourism reality.

Thesis 2: Guidebooks are active agents of landscape interpretation, which, beyond the mere communication of information, sensitively reflect the landscape preferences of a given period and the specific characteristics of tourism-related landscape use.

Based on my analysis, the guidebooks depicting the Danube Bend in different historical periods represented the same landscape in different ways, while simultaneously attributing different meanings to it.

Based on the analysis of textual landscape representations, I demonstrated that in the guidebooks of the AHM period, the Danube Bend was primarily portrayed as an aesthetic backdrop and a sublime panorama observed from a distance. In the publications of the interwar period, the landscape emerged as an active setting for physical activity and nature-based recreation, whereas during the socialist era it was represented as a “conquered” space shaped by infrastructure and dominated by human intervention. In contrast, in 21st-century guidebooks the landscape is presented primarily as a consumable and interactive space of experience that serves well-being and escape from everyday life. Thus, across the analysed guidebooks, the emphasis gradually shifted from the description of the landscape to its lived experience.

Based on a comparative analysis of landscape-related adjectives and adjectival constructions, I identified seven categories of descriptors in the guidebook representations of the Danube Bend: (1) aesthetic, (2) mood- and emotion-related, (3) perceptual–dynamic, (4) descriptors referring to natural conditions and landscape potential, (5) topographical, (6) vegetation-related, and (7) expressions indicating the acceptance and appreciation of the landscape. The results show that aesthetic descriptors dominated in all historical periods, suggesting that the emphasis on the beauty of the landscape constituted the most stable element of the Danube Bend’s tourism appeal. The interwar period was characterised by both a

quantitative and qualitative enrichment of the descriptive vocabulary, when landscape descriptions became the most diverse and expressive. In contrast, during the socialist era, expressions referring to mood and emotional impact gained prominence. The analysis also revealed that the perceptual–dynamic adjectives and adjectival constructions present throughout all examined periods primarily drew attention to the diversity of the landscape and its experiential qualities. Meanwhile, the expressions referring to natural conditions and landscape potential, which appeared from the interwar period onwards, reflected contemporary perceptions of the landscape’s value and authenticity. In 21st-century guidebooks, adjectives and adjectival constructions became simpler, more schematic, and more closely aligned with the language of tourism marketing. My findings demonstrate that, beyond conveying aesthetic evaluations of the landscape, the descriptive vocabulary also reflects the development of tourism, the socio-cultural value systems of particular historical periods, and changing relationships between people and landscape. Consequently, it can be regarded as an important indicator of the historical evolution of landscape preferences and tourism-related landscape use.

My diachronic analysis of guidebooks clearly demonstrates that the beauty of the Danube Bend does not stem solely from its natural features, but rather from the complex network of relationships in which the river, the surrounding mountains, settlements, and historical–cultural heritage elements reinforce one another. It is this harmony that gives the Danube Bend its distinctive character, offering a combination of aesthetic appeal, historical depth, and cultural richness.

The analysis demonstrates that the examined guidebooks sensitively reflect the historical transformation of the tourism use of the landscape. During the AHM period, the landscape added value to tourism, while tourism contributed to the social recognition of the landscape. The dominant mode of experiencing the landscape was the enjoyment of panoramic views and aesthetic appreciation. In the interwar period, the landscape clearly emerged as a tourist attraction in its own right. During the socialist era, the beauty and atmosphere of the landscape were represented as tourism attractions, scenic backdrops, recreational spaces, and venues for mass leisure activities, while the emphasis shifted towards

rest and holidaymaking supported by tourism infrastructure. In 21st-century guidebooks, landscape use became further diversified, and the landscape appeared both as a value-enhancing factor and as a marketing tool for tourism services. At the same time, references to the limits of tourism use also emerged, particularly in relation to nature conservation and overtourism. The analysis of the guidebooks therefore indicates that the tourism use of the Danube Bend has evolved from an aesthetic appreciation of the landscape towards experience-based and increasingly regulated forms of utilisation.

Thesis 3: A landscape-focused comparative analysis of guidebooks from different historical periods relating to the same destination is suitable for revealing temporal changes in the landscape–human–tourism nexus.

The analysed guidebooks clearly reflect the changing relationship between landscape, people, and tourism. During the AHM period, the relationship between the Danube Bend landscape and people was portrayed as mutually beneficial. The landscape enriched people through its natural abundance and beauty, while people endowed it with meaning through their labour, settlements, cultural creations, and beliefs. In the interwar period, the tourism significance of the landscape increased, and guidebooks presented it as an actively used space enriched by cultural and industrial achievements. During the socialist era, the landscape appeared primarily as a setting for recreation and holidaymaking, while greater emphasis was also placed on the emotional and cultural bonds between people and the landscape. Interestingly, both the interwar and socialist-period guidebooks referred to human activities that degraded the landscape, however, such behaviour was not explicitly evaluated or criticised. In contrast, the 21st-century guidebook introduces the idea that a close relationship between people and the landscape should be accompanied by an understanding of and respect for the landscape.

According to the analysed guidebooks depicting the Danube Bend, the landscape has consistently been represented as an inseparable unity of nature and society. Consequently, the preservation of a harmonious

relationship between people and the landscape constitutes a key factor in the tourism and recreational utilisation of the area.

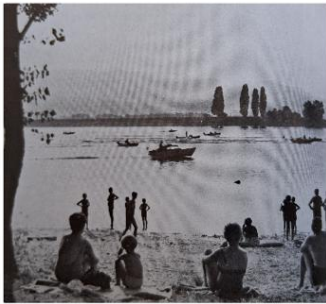
In the guidebook images depicting the Danube Bend, human presence and its representation constitute a continuously evolving yet clearly interpretable indicator of both the tourism role of the landscape and the changing relationship between people and landscape. Across the periods examined, differences in the number and portrayal of human figures reflect shifts in social values, transformations in tourism, and the reconfiguration of people's relationship with the landscape. Whereas during the AHM period human figures appeared primarily as decorative elements integrated into the landscape, and in the interwar period as increasingly marginal background actors, in the socialist era they emerged as embodiments of collective recreation, while in the 21st century they are depicted as mediators of diverse experiences and activities (Figure 5). The analysis of human figures illustrates how the relationship between people and landscape evolved across different historical periods, as well as how the range of experiences lived in and communicated through the landscape changed over time. At the same time, these representations reflect the temporal transformation of the landscape–people–tourism relationship.

Austro-Hungarian Monarchy

Interwar period

Socialist era

21st century

Figure 5. Representation of human figures in the guidebooks examined

Source: Author's own compilation 2025 based on THIRRING 1893, BARCZA-THIRRING 1920, CSEKE 1973, IFJU ET AL. 2010

Thesis 4: A qualitative content analysis framework that integrates both landscape and tourism geographical perspectives and is suitable for analysing the formal, textual and visual elements of guidebooks facilitates the understanding of the development of the destination under investigation.

One of the most important methodological outcomes of the research was the development and application of a complex qualitative content analysis framework that approaches guidebooks simultaneously as sources of tourism information, as reflections of socio-touristic change, and as media of landscape representation.

Drawing on a critical review of the literature, I developed a category system tailored to the specific characteristics of the destination under study, integrating perspectives from landscape geography and tourism geography and enabling the combined examination of the elements outlined above. The methodological framework encompassed the analysis of the formal characteristics of guidebooks, their context of production, the scope and nature of the information they contain, their communication style, the interpretation of the Danube Bend both as a distinct region and in relation to Budapest, the presentation of tourism attractions and products, as well as the textual and visual representations of the landscape–people–tourism relationship.

The application of this method made it possible to reveal how the interpretation of the Danube Bend as a tourism space evolved from the AHM period to the 21st century. The analysis demonstrated that the region initially appeared in guidebooks primarily through its natural and scenic values, before gradually being constructed as an increasingly complex tourism destination. The findings revealed the expansion of tourism attractions, the growing prominence of recreational and service functions, the transformation of the region's relationship with Budapest, and the representation of changes in landscape use and tourism consumption. The methodology also made it possible to reconstruct the historical development of the tourism spatial interpretation of the Danube Bend, as well as the transformation of the people–landscape relationship and the tourism meanings associated with the landscape.

The particular significance of the analytical framework developed lies in the fact that it examines destination development not solely from the perspective of tourism supply or demand, but also through the representation of landscape. As such, it is capable of revealing the underlying value systems, preferences, patterns of landscape use, and destination narratives that shape tourism development, while also enabling their comparison across different historical periods. The results confirm that the qualitative content analysis of guidebooks, integrating perspectives from landscape geography and tourism geography, constitutes an effective tool for understanding the developmental trajectories and tourism transformations of destinations.

Thesis 5: Guidebooks from different historical periods reflect the relationship between the Danube Bend and Budapest in ways that correspond to the social and economic structures of the given era.

The region's relationship with Budapest emerges as a key element in the guidebooks. In the AHM period and during the interwar years, the examined publications presented the Danube Bend as Budapest's hinterland, suggesting that the tourism significance of the region initially stemmed from its proximity to the capital. From the socialist period onwards, however, the guidebooks increasingly focused on the Danube Bend as an independent tourism destination.

The guidebook published in 1893 initially still referred to the symbiotic relationship between "the city and its surrounding region" that had manifested itself in the intellectual life of the eighteenth century, however, Budapest subsequently emerged as a clearly dominant factor. According to the guidebooks, during the AHM period the areas of the Danube Bend served the capital through their construction raw materials, agricultural products, and landscapes suitable for excursions and holidaymaking. At the same time, it is important to emphasise that in this period it was not primarily the Danube Bend that contributed to the lives of Budapest residents through its landscapes; rather, it was the inhabitants of the capital whose presence was portrayed as having a distinctly positive influence on the mindset of local residents and on the character of the settlements they inhabited. In addition, the contemporary publications also discussed transport connections originating from or linked to Budapest, highlighting their role in either facilitating or constraining tourism development.

During the interwar period, particularly on the left bank of the Danube, the economic restructuring induced by the influence of the capital had already become discernible. During the socialist era and subsequently in the 21st century, the relationship between Budapest and the Danube Bend became increasingly framed through a tourism perspective. The presentation of routes originating from Budapest, together with descriptions of access options from the capital, further reinforced the recreational role of the region in the lives of both Budapest residents and visitors arriving in the capital.

Interestingly, while the guidebook published during the socialist period emphasised that the capital had hindered the development of the towns of the Danube Bend, the guidebook published in 2010 highlighted that the proximity of Budapest had repeatedly contributed to the region's development. Beyond the recreational and tourism significance of the Danube Bend in relation to the capital, the guidebook published during the socialist era also referred to the region's role in food supply, as well as its importance for Budapest's water supply. The latter aspect likewise reappears in the 21st-century guidebook.

The historical analysis of guidebooks demonstrated that the concept and role of the Danube Bend evolved dynamically over time, closely reflecting both the characteristics of the respective historical periods and the development of Budapest. At the same time, throughout all periods examined, the Danube Bend functioned as a recreational space that benefited from its proximity to the capital.

Thesis 6: The historical analysis of the visual representations of tourism landscape elements facilitates the identification of changes in the social and tourism-related meanings conveyed through the visual depictions of different historical periods.

The historical analysis of the visual representations of tourism-related landscape elements revealed that the imagery used to depict the Danube Bend changed continuously in accordance with the tourism and societal priorities of each historical period. My findings indicate that the region's enduring visual motifs were vedutas, landscapes depicting the meeting of mountains and water, and historical and religious buildings. This suggests that throughout the entire period under investigation, the tourism appeal of the Danube Bend was fundamentally rooted in its natural features and cultural-historical heritage. At the same time, the emphasis and proportions of these representations changed considerably across the different periods. During the AHM era, vedutas, historical buildings, and compositions portraying the meeting of mountains and water predominated, highlighting scenic beauty, settlement panoramas, and national heritage (Figure 6).

Veduta

Historic buildings and structures

Meeting of mountains and water

Figure 6. Most frequently represented tourism-related landscape elements in AHM era guidebook images

Source: Author's own compilation 2025 based on THIRRING 1893 AND KÖRÖSY 1896

The visual representations of the interwar period placed considerably greater emphasis on the natural environment. The appearance of distinctive landforms, forests, water bodies, tourist routes and viewpoints, as well as active recreation opportunities, indicates that the Danube Bend increasingly became associated with nature-based tourism and outdoor recreation in visual communication. It was also during this period that landscape elements such as hunting lodges and public works of art appeared for the first time, reflecting the expansion of the region's tourism offer (Figures 7–8).

Distinctive landform

Tourist route, trail, viewpoint

Water body

Forest

Active recreation opportunity

Waterside

Accommodation and catering facility

Figure 7. “New”, period-specific tourism-related landscape elements in interwar guidebook images (1)

Source: Author's own compilation 2025 based on BARCZA–THIRRING 1920, 1923

Public artwork

Figure 8. “New”, period-specific tourism-related landscape elements in interwar guidebook images (2)

Source: Author’s own compilation 2025 based on BARCZA–THIRRING 1920, 1923

The guidebook images of the socialist period indicate a significant shift in emphasis. Alongside vedutas, the most frequently represented elements now included opportunities for active and passive recreation, as well as components of the primary tourism superstructure (Figure 9), while venues for cultural activities and planned tourism spaces also appeared. In addition to natural and built attractions, tourism services assumed an increasingly prominent role, reflecting both the transformation of the Danube Bend into a holiday resort region and the diversification of its tourism offer.

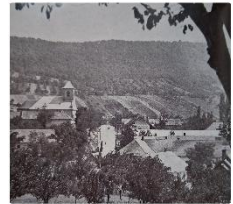
Active recreation opportunity

Passive recreation opportunity

Accommodation and catering facility

Veduta

Figure 9. Most frequently represented tourism-related landscape elements in socialist era guidebook images

Source: Author’s own compilation 2025 based on CSEKE 1973

The visual world of 21st-century guidebooks further expanded the range of represented tourism-related landscape elements. In addition to religious and historical buildings, public artworks, museums, and accommodation and hospitality facilities, representations of events, experience venues, shopping opportunities, ecotourism facilities, tourist information boards, and business tourism facilities also appeared (Figures 10–12).

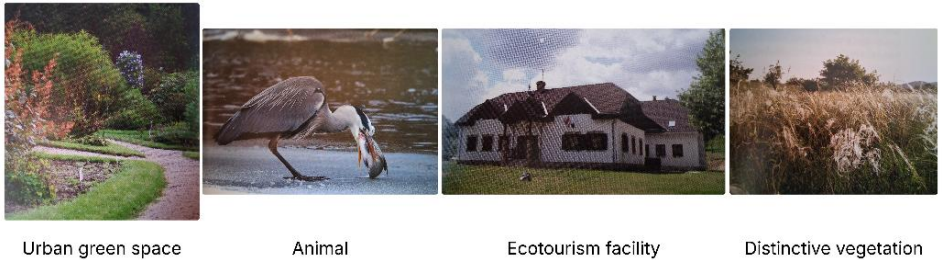
Event

Theme park, experience venue

Shopping opportunity

Figure 10. “New”, period-specific tourism-related landscape elements in 21st-century guidebook images (1)

Source: Author’s own compilation 2025 based on IFJU ET AL. 2010

Urban green space

Animal

Ecotourism facility

Distinctive vegetation

Figure 11. “New”, period-specific tourism-related landscape elements in 21st-century guidebook images (2)

Source: Author’s own compilation 2025 based on IFJU ET AL. 2010

Tourist information board

Business tourism facility

Figure 12. “New”, period-specific tourism-related landscape elements in 21st-century guidebook images (3)

Source: Author’s own compilation 2025 based on IFJU ET AL. 2010

Thesis 7: Historical changes in tourism motivations, functions and forms of landscape use are reflected both in the content of guidebooks and in their modes of representation.

Based on the analysis of the guidebooks, it can be concluded that the tourism motivation structure of visitors to the Danube Bend gradually became more differentiated over the period under investigation. During the AHM era, the principal travel motivations included scenic beauty, the exploration of cultural heritage, holidaymaking, nature-based recreation, and hunting. Thus, the destination was primarily associated with contemplation, leisure, and the recreational activities of the social elite.

During the interwar period, the active experience of nature came to the fore, as reflected not only in hiking but also in the emergence of rock climbing and caving. In the socialist era, the motivational structure expanded further, and alongside nature-based recreation, water tourism, bathing, fishing, skiing, horseback riding, and health tourism also gained prominence, reflecting the transformation of the Danube Bend into a holiday resort region.

In the 21st century, a further qualitative shift can be observed, as traditional recreational motivations were complemented by specialised interest and experience-oriented activities, including cycling tourism, ecotourism, family tourism, golf tourism, and air sports. My findings

indicate that, throughout the tourism development of the Danube Bend, motivations based on scenic and cultural values were gradually supplemented first by active recreational pursuits and later by specialised interest and experience-centred tourism demands, while the destination continuously became attractive to new target groups.

The analysis of the guidebooks also shed light on changes in the region's leisure and tourism functions. During the AHM period, the Danube Bend was portrayed as both an excursion and holiday destination, whereas in the interwar years its excursion function became clearly dominant. During these periods, the region was also recognised as a hunting area. Later, as a result of socialist tourism policy, the holiday resort character of the region was strengthened. According to the 21st-century guidebook, however, the excursion function once again became predominant, foreshadowing the tourism role envisaged for the Danube Bend alongside the capital.

The analysis of functional tourism spaces based on visual representations reveals the temporal evolution of landscape depictions in guidebooks presenting the Danube Bend. The AHM period's representations, which foregrounded settlements or elements of the built environment within the landscape, were replaced by the nature-centred imagery of the interwar period. Subsequently, during the socialist era, the emergence of recreational and tourism service spaces reflected the transformation of the region into a holiday resort area. In the 21st-century guidebook, these elements were complemented by a stronger emphasis on historical-cultural spaces, as well as by the appearance of entertainment and shopping spaces. The latter reflects an intention to satisfy the experience-oriented and value-driven demands of contemporary tourism. The functional tourism space types depicted in the guidebook images therefore continuously adapted to the development of tourism and to changing tourism development objectives.

Thesis 8: Guidebooks can serve as historical sources in landscape-oriented tourism development and landscape-based destination marketing, providing relevant information for establishing landscape identity, sustainable tourism development and destination positioning.

My research confirmed that the historical analysis of guidebooks reveals information that can be directly applied to landscape-oriented tourism development and destination marketing. Guidebooks can play an important role in the interpretation of destinations, in identifying development directions that take into account both landscape characteristics and the interests of local communities and tourism service providers, and in enhancing visitors' knowledge and shaping their attitudes.

The dissertation demonstrates that, due to its location in the vicinity of a major city and its spatial structure divided by the Danube, the Danube Bend remains difficult to define and delimit as a tourism destination. The findings derived from both the region's tourism history and the diachronic analysis of guidebooks indicate that the Danube Bend cannot be interpreted independently of the capital. At the same time, its historical roots and distinctive landscape characteristics would justify more targeted development and a stronger destination profile. In the future, the Danube Bend should be developed, presented, and marketed as a unified destination. However, given its relatively large geographical extent, this should be achieved through settlement-based and thematic sub-regions or routes that focus on clearly defined target markets, including socio-demographically differentiated visitor groups such as families, younger active tourists, and older health-oriented travellers.

The Danube Bend's natural and landscape assets, together with its distinctive atmosphere that supports both active and passive recreation, represent an important yet only partially exploited competitive advantage for tourism development. The results of the guidebook analysis demonstrate that, throughout all historical periods, the landscape of the Danube Bend functioned as a space shaped by the interaction between nature and people, where aesthetic experience, cultural heritage, the settlement environment, and historical layering collectively contributed

to its character. Accordingly, future development should be based on preserving the distinctive landscape character of the region, strengthening environmentally responsible forms of tourism that offer authentic experiences, and raising awareness of the cultural and emotional attachment associated with the landscape experience. Consequently, there is a need for a more clearly defined and consistently communicated tourism image centred on the region's landscape assets, environmental consciousness, and sustainability across all relevant communication platforms.

The changes in leisure and tourism functions identifiable from the guidebooks also demonstrate that the region's diverse tourism offer should be adapted to evolving leisure consumption patterns. In addition to the currently dominant one-day visitor profile, further development could focus on tourism products encouraging stays of two to three days, including active tourism, health tourism, cultural tourism, rural tourism, and business tourism. To enhance market effectiveness, not only the adoption of differentiated target-group strategies but also the creation of integrated experience packages is recommended.

The guidebooks and their visual representations clearly demonstrate that the enduring and most valuable assets of the Danube Bend are its unique and non-replicable characteristics: its exceptional scenery, the combination of the Danube and the surrounding mountains, and its towns rich in historical and cultural heritage. Consequently, tourism development should be founded on the preservation and promotion of these distinctive assets.

The analysis of the guidebooks also reveals that descriptions and visual representations of the Danube Bend consistently emphasise its natural and historical-cultural values. In guidebooks published during the socialist era, and especially in those of the 21st century, these elements are increasingly complemented by the presentation of experiences and activities. This suggests that future guidebooks should place greater emphasis not only on personalisation, interactivity, and digital enhancements, but also on photographs conveying the promise of memorable experiences, as well as on travel narratives and visitor tips.

The guidebook images examined provide evidence of changing relationships with the landscape over time. Accordingly, future

development efforts should focus on approaches that strengthen the experience of being immersed in the landscape while preserving its integrity and enabling visitors to engage with the region in active, emotional, and interpretative ways.

The research also highlights that accessibility conditions have consistently exerted a significant influence on both the discoverability of the Danube Bend landscape and the volume of tourist flows. Consequently, practical tourism development requires not only the improvement of accessibility but also the implementation of infrastructure solutions that are compatible with the surrounding environment and that facilitate the appreciation and enhancement of the region's landscape and scenic values.

Thesis 9: The visual narrative of guidebooks has gradually shifted from aestheticised forms of representations towards a recreation-oriented and experience-centred visual rhetoric, reflecting transformations in tourism culture and in the relationship between people and landscape.

The analysis of guidebooks from the four historical periods clearly demonstrates that the visual representation of the Danube Bend underwent a substantial transformation over time. During the AHM period and the interwar years, when travellers were still becoming acquainted with the Danube Bend and guidebooks sought to encourage the discovery of its rich natural assets, visual representations placed primary emphasis on highlighting the beauty of the landscape and its distinctive features. This is evidenced by the relatively high proportion of panoramic images among all guidebook illustrations of the period (39.1% during the AHM era and 16.1% during the interwar period), the prevalence of images focusing on the spectacular natural characteristics of the Danube Bend, and the restrained depiction of human figures.

In the visual narrative of the guidebook published during the socialist era, the Danube Bend was already presented as a communal space offering a wide range of leisure and tourism opportunities. The guidebook images of this period moved away from the aestheticised

representation of the landscape and instead predominantly depicted the various activities that could be undertaken within it.

As a consequence of the marketisation of tourism and the transformation of consumer values, the 21st-century guidebook goes even further by focusing on the experiences and memorable moments that visitors can gain within the region and its landscape.

This transformation clearly illustrates the evolution of tourism culture, as well as the shift in the relationship with the landscape from the contemplation of natural scenery towards lived and consumed tourism experiences.

REFERENCES

- Barcza, I., Thirring, G. (eds.) (1920): *The Right-Bank Environs of Budapest along the Danube*. Detailed Hungarian Guidebooks. *Tourism and Mountaineering*, 216 p.
- Barcza, I., Thirring, G. (eds.) (1923): *The Left-Bank Environs of Budapest along the Danube*. Detailed Hungarian Guidebooks. *Tourism and Mountaineering*, 204 p
- Cseke, L. (1973): *The Danube Bend*. Panoráma Publishing House, 139 p.
- Ifju, Gy., Méhes, L., Kővári, A. (2010): *The Danube Bend. Guest-Welcoming Guidebooks*. Well-Press Publishing House, Miskolc, 240 p.
- Kőrösy, L. (1896): *The Austro-Hungarian Monarchy in Word and Picture, Hungary, Volume IV*. Budapest: Royal Hungarian State Printing House, 600 p.
- Lontai-Szilágyi, Zs., Kiss, K., Michalkó, G. (2019): Umbrella Brand without Content: Causes and Consequences Based on the Case of the Hungarian Danube Bend. In: Fourth International Conference on Tourism & Leisure Studies: *Beyond Constraints: Valuing Diversity and Culture in the Tourism Experience*. Conference abstract. Available at: <https://tourismandleisurestudies.com/about/history/2019-conference> (Last accessed: 4 June 2026).
- Thirring, G. (1893): *The Austro-Hungarian Monarchy in Word and Picture, Hungary, Volume III*. Budapest: Royal Hungarian State Printing House, 604 p.

Online sources:

Internet 1:

http://www.dunakanyar.hu/Dunakanyar_Tersegi_Fejlesztesi_Tanacs.html

Internet 2:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_Osztr%C3%A1k%E2%80%93Magyar_Monarchia_%C3%8Dr%C3%A1sban_%C3%A9s_K%C3%A9pben

Internet 3: www.antikvarium.hu

Internet 4: www.radayantikvarium.hu

Internet 5: www.radayantikvarium.hu

Legislation Cited:

Council of Ministers Decree No. 2006/1979 (III. 16.) on the Establishment of Priority Tourist Recreation Areas

Government Resolution No. 1550/2017 (VIII. 18.) on the Designation of the Danube Bend as a Priority Tourism Development Area and on Certain Development Projects to Be Implemented in the Region

Registry number: DEENK/415/2026.PL
Subject: PhD Publication List

Candidate: Zsuzsanna Lontai-Szilágyi
Doctoral School: Doctoral School of Earth Sciences
MTMT ID: 10059829

List of publications related to the dissertation

Hungarian scientific articles in international journals (1)

1. Oláh, N., Szalai, K., Gönczy, S., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Turisztikai imázsselelmzés kárpátalján magyarországi és ukrainai turisták körében a COVID-19 küszöbén.
Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica et Recreatio. 2 (2), 33-49, 2024. ISSN: 2786-5843.
DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/2786-5843/2023-2-3>

Foreign language scientific articles in Hungarian journals (1)

2. **Lontai-Szilágyi, Z.**, Balázs, B., Zsiros, B., Vasvári, M., Kumar, S. S., Nilanchal, P., Martonné Erdős, K., Szabó, S.: A novel approach of mapping landscape aesthetic value and its validation with rural tourism data.
HunGeoBull. 68 (3), 283-301, 2019. ISSN: 2064-5031.
DOI: <http://dx.doi.org/10.15201/hungeobull.68.3.6>

Foreign language scientific articles in international journals (2)

3. **Lontai-Szilágyi, Z.**, Tóth, D., Kozma, G.: The spatial distribution of tourist tax revenues of local governments in Hungary and changes therein in the early 2020s.
Geoj Tourism Geosites. 65 (2), 1020-1026, 2026. ISSN: 2065-0817.
DOI: <http://dx.doi.org/10.30892/gtg.65236-1741>
4. Dávid, L., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Baros, Z.: New results in analysing the environmental impacts of tourism and sports.
WIT Transactions on Ecology and the Environment. 4 (2), 603-608, 2009. ISSN: 1746-448X
DOI: <http://dx.doi.org/10.2495/SDP090562>

List of other publications

Hungarian book chapters (6)

5. Hegedűs, S., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Fenntartható turizmusfejlesztés.
In: A turisztikai termékek innovatív fejlesztése / Irimias Anna, Jászberényi Melinda, Michalkó Gábor, Akadémiai Kiadó, Budapest, 157-170, 2019. ISBN: 9789634544142
6. **Lontai-Szilágyi, Z.**, Michalkó, G., Kiss, K.: Falusi turizmus a nagyvárosok térségében.
In: Változások és kihívások a turizmusban / főszerk. Szalók Csilla, Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest, 20-35, 2017.
7. Martonné Erdős, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Hajdú-Bihar megye turizmusának fejlesztési lehetőségei.
In: Tanár úrnak tisztelettel! : 56 tanulmány Dr. Korompai Gábor 70. születésnapjára. Szerk.: Süli-Zakar István, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 357-370, 2007. ISBN: 9789634732488
8. Dávid, L., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Egyéb antropogén geomorfológiai problémák: turizmus, sportok.
In: Antropogén geomorfológia / Szabó József, Dávid Lóránt Dénes, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 257-274, 2006. ISBN: 9634729797
9. **Lontai-Szilágyi, Z.**: Magyarország egészségturizmusa.
In: Egy szakmai életút eredményei és színhelyei : tiszteletkötet Martonné Dr. Erdős Katalin egyetemi docens 60. születésnapjára. Szerk.: Csorba Péter, Debreceni Egyetem Tájévédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen, 273-301, 2006. ISBN: 963060339X
10. **Lontai-Szilágyi, Z.**: A magyar és az osztrák Dunakanyar turizmusának összehasonlító elemzése.
In: "Tájak - régiók - települések..." : tiszteletadás a 75 éves Enyedi György akadémikus előtt. Szerk.: Süli-Zakar István, Didakt, Debrecen, 402-410, 2005.

Foreign language Hungarian book chapters (1)

11. Martonné Erdős, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: Landscape and Settlement Forming Impacts of Tourism.
In: Landscapes under the European Transformation : Materials of an Intensive Seminar Project. Ed.: Péter Csorba, Debreceni Egyetem Tájévédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen, 153-168, 2003.

Foreign language international book chapters (1)

12. Dávid, L., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Baros, Z.: The Impact of Tourism and Sports Activities.
In: Anthropogenic Geomorphology / Szabó József, Dávid Lóránt, Lóczy Dénes, Springer Science and Business Media Deutschland GmbH, Berlin, 233-254, 2010. ISBN: 9789048130573

Hungarian scientific articles in Hungarian journals (5)

13. Michalkó, G., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Kiss, K., Martonné Erdős, K.: A megújuló energia szerepe a falusi turizmus és a magyarországi falvak modernizációjában.
Tur. Bull. 17 (1-2), 35-44, 2017. ISSN: 1416-9967.
14. Szalai, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: A táj a turizmus fókuszában.
Földr. Közl. 55 (3), 147-156, 2007. ISSN: 0015-5411.
15. Dávid, L., Baros, Z., **Lontai-Szilágyi, Z.**: A sportturizmus dimenziói és környezeti problémái.
Tájékol. Lapok. 4 (2), 395-405, 2006. ISSN: 1589-4673.
16. Martonné Erdős, K., **Lontai-Szilágyi, Z.**: A turisták Debrecenről alkotott képe.
Debreceni Szemle. 11 (4), 505-521, 2003. ISSN: 1218-022X.
17. **Lontai-Szilágyi, Z.**: Környezettudomány és geográfia - Az első "Debreceni Disputa".
Földr. Közl. 51 (1-4), 187-189, 2003. ISSN: 0015-5411.

Other journal articles (2)

18. Csorba, P., Bodnár, R. K., Fazekas, I., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Bolgár, B., Orosz, Z.: Települési környezet konferencia és városökológiai sétaút Debrecenben.
Földr. Közl. 132 (1), 112-116, 2008. ISSN: 0015-5411.
19. **Lontai-Szilágyi, Z.**: Szilágyiné Bíró Edit: Fókuszban az idegenforgalom - avagy forog-e az idegen Hajdú-Biharban?
Debreceni szemle. 10 (3), 488-490, 2002. ISSN: 1218-022X.

Hungarian abstracts (1)

20. Sass, E., **Lontai-Szilágyi, Z.**, Gönczy, S.: Kárpátalja, mint turisztikai desztináció ismertsége és imázsa.
In: "Régiók a Kárpát-medencén innen és túl": nemzetközi tudományos konferencia / (szerk.) Gulyás László, Eötvös József Főiskola, Baja, 455-460, 2007. ISBN: 9789637290527

The Candidate's publication data submitted to the Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of the Journal Citation Report (Impact Factor) database.

03 June, 2026

